

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi luonnontuotteita keräävien ulkomaalaisten oikeudellisesta asemasta sekä Harmaan talouden selvitysyksiköstä annetun lain 6 §:n muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki luonnontuotteita keräävien ulkomaalaisten oikeudellisesta asemasta sekä muutettavaksi Harmaan talouden selvitysyksiköstä annettua lakia. Ehdotetun uuden lain tavoitteena on parantaa luonnontuotteita keräävien ulkomaalaisten oikeudellista asemaa sekä tasapuolistaa luonnontuotealalla toimivien yritysten kilpailumahdollisuuksia. Laki tukisi luonnontuotealan kasvua ja kansainvälisen kilpailukyvyyn kehittymistä.

Laissa säädettäisiin luonnontuotteiden kerääjän sekä luonnontuotekeruualan toimijoiden oikeuksista ja velvollisuuksista, velvollisuuksien noudattamisen valvonnasta sekä velvollisuuksien laiminlyönnin seuraamuksista. Näistä seikoista ei ole nykyisin säädetty laissa, vaan niistä on osin sovittu niin sanotussa aiesopimusmenettelyssä. Luonnontuotekeruualan toimijan tulisi olla luotettava. Maksun veloittaminen luonnontuotteiden kerääjien rekrytointia koskevista palveluista kiellettäisiin. Luonnontuotekeruualan toimijalla olisi yhteistoimintavelvoite keruutulojen parantamiseksi. Työsuojeluviranomainen valvoisi lain noudattamista siltä osin, kuin valvonta ei kuulu muun toimivaltaisen viranomaisen vastuulle. Neuvontaa lain soveltamisesta antaisivat työ- ja elinkeinotoimisto sekä työsuojeluviranomaiset yhdessä.

Ehdotettu laki ei koskisi luonnontuotteita keräävien ulkomaalaisten maahantuloa tai maassa oleskelun edellytyksiä. Työ- ja elinkeinotoimistolle kuitenkin säädettäisiin tehtäväksi antaa Suomen ulkomaan edustustolle pyynnöstä lausunto kerääjän maahan kutsuvan luonnontuotekeruualan toimijan taloudellisista ja eräistä muista edellytyksistä. Ehdotettu laki ei myöskään vaikuttaisi luonnontuotteiden keräämisen oikeudellisen luonteen määrittämiseen. Lakia sovellettaisiin silloin, kun ei katsota olevan kyse työsuhteesta. Jos kyse on työsuhteesta, sovellettaisiin työlainsäädäntöä samoin kuin nykyisinkin.

Esityksessä ehdotetaan myös muutettavaksi Harmaan talouden selvitysyksiköstä annettua lakia siten, että velvoitteidenhoitoselvitykset olisivat työ- ja elinkeinotoimiston käytettävissä luonnontuotekeruualan toimijan luotettavuuden arvioimista varten.

Lait on tarkoitettu tulemaan voimaan mahdollisimman pian, viimeistään ennen luonnontuotteiden keruun satokautta 2021.

SISÄLLYS

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ.....	1
PERUSTELUT	3
1 Asian tausta ja valmistelu	3
1.1 Tausta	3
1.2 Valmistelu	3
2 Nykytila ja sen arviointi.....	4
2.1 Nykytila.....	4
2.1.1 Jokamiehen oikeudet.....	4
2.1.2 Ulkomaalaiset luonnontuotteiden kerääjät	5
2.1.3 Luonnontuotekeruualan yritykset.....	6
2.1.4 Luonnontuotteiden kerääjien oikeusasema ja sen parantaminen	6
2.2 Suomen kansainväliset ihmisoikeusvelvoitteet.....	8
2.3 Luonnontuotekeruualan toimijoiden luotettavuus.....	8
3 Tavoitteet.....	9
4 Ehdotukset ja niiden vaikutukset	10
4.1 Keskeiset ehdotukset.....	10
4.2 Pääasialliset vaikutukset.....	11
4.2.1 Taloudelliset vaikutukset	11
4.2.2 Muut yhteiskunnalliset vaikutukset.....	14
5 Muut toteuttamisvaihtoehdot	14
5.1 Vaihtoehdot ja niiden vaikutukset.....	14
5.2 Ulkomaiden lainsäädäntö ja muut ulkomailla käytetyt keinot	16
6 Lausuntopalaute.....	17
6.1 Lausuntopyyntöön saadut vastaukset.....	17
6.2 Lainsäädännön arviointineuvoston lausunto	18
7 Säännöskohtaiset perustelut.....	18
7.1 Laki luonnontuotteita keräävien ulkomaalaisten oikeudellisesta asemasta	18
7.2 Laki Harmaan talouden selvitysyksiköstä.....	28
8 Voimaantulo	28
9 Ahvenanmaan maakuntapäivien lausunto.....	28
10 Toimeenpano ja seuranta	28
11 Suhde perustuslakiin ja säätämisyjärjestys	28
LAKIEHDOTUKSET	31
Laki luonnontuotteita keräävien ulkomaalaisten oikeudellisesta asemasta	31
Laki Harmaan talouden selvitysyksiköstä annetun lain 6 §:n muuttamisesta	35
LIITE	36
RINNAKKAISTEKSTI.....	36
Laki Harmaan talouden selvitysyksiköstä annetun lain 6 §:n muuttamisesta	36

PERUSTELUT

1 Asian tausta ja valmistelu

1.1 Tausta

Luonnontuotteiden teollinen talteenotto Suomessa on vuodesta 2005 lähtien nojautunut voimakkaasti Thaimaasta Suomeen kutsuttaviin kerääjiin. Thaimaasta on tullut viime vuosina Suomeen luonnontuotteiden keruuseen noin 2 500 henkilöä vuosittain. Satokaudelle 2020 Thaimaan viranomaiset nostivat Suomen maakiintiötä 3 000 kerääjään johtuen siitä, että kerääjien ansiomahdollisuudet ovat parantuneet ja kerääjien tyytyväisyys keruuseen Suomessa on lisääntynyt. Koronavirusepidemian takia Thaimaa kuitenkin rajoitti luonnontuotteiden kerääjien maasta lähtöä Thaimaasta satokaudella 2020. Suomeen on tullut jonkin verran luonnontuotteiden kerääjiä myös Ukrainasta. Koronavirusepidemian takia myös heitä oli kuluneena satokautena tavallista vähemmän.

Luonnontuotealan yrityksistä ja muista toimijoista vain osa toimii luonnontuotteiden keruun alalla. Siksi laissa käytettäisiin termiä luonnontuotekeruualan toimija. Termistä on valmistelun yhteydessä keskusteltu Kotimaisten kielten keskuksen kanssa. Termillä tarkoitetaan esitetyn lain piirissä olevaa luonnontuotealan toimijaa, jota koskevat lain mukaiset velvoitteet.

Luonnontuotteiden kerääjien maahantuloon, maassa oleskeluun ja työnteko-oikeuteen sovelletaan Schengenin viisumisäännöstöä¹ ja ulkomaalaislakia. Sen sijaan keruutyöstä, kerääjien olosuhteista Suomessa tai kerääjien ja luonnontuotekeruualan toimijoiden välisistä oikeussuhteista tai oikeusturvaan liittyvistä seikoista ei ole nimenomaisia säännöksiä missään laissa. Tilanteen korjaamiseksi eduskunnan työelämä- ja tasa-arvovaliokunta pyysi 2014 työ- ja elinkeinoministeriötä yhdessä ulkoministeriön kanssa koordinoimaan luonnontuotteiden kerääjien oikeudellisen aseman kehittämistä.

Syksystä 2014 lähtien viranomaisten ja luonnontuotealan yritysten välillä on sovellettu luonnontuotteiden poiminnan aiesopimusmenettelyä. Menettelyn tavoitteena on tasapuolistaa yritysten kilpailutilannetta ja parantaa kerääjien olosuhteita ja ansiomahdollisuuksia. Aiesopimusmenettelyn myötä näitä tavoitteita on osin saavutettu. Ongelmana on kuitenkin ollut aiesopimuksen heikko velvoittavuus ja menettelyn hidas reagointi epäkohtiin. Lisäksi Pohjois-Pohjanmaan työ- ja elinkeinotoimistolla on valtakunnallinen luonnontuotteiden keruuta koskeva koordinoitava tehtävä. Suomen edustustojen pyynnöstä Pohjois-Pohjanmaan työ- ja elinkeinotoimisto voi antaa lausuntoja kerääjiä Suomeen kutsuvien yritysten taloudellisista edellytyksistä.

1.2 Valmistelu

Pääministeri Sanna Marinin hallituksen ohjelmassa linjataan, että ulkomaisten ei-työsuhteisten kausityöntekijöiden asema turvataan lainsäädännön keinoin, esimerkiksi marjanpoimijat. Kirjaus liittyy hallituksen huoleen luonnontuotteiden kerääjien, erityisesti thaimaalaisten kerääjien asemasta ja ansiomahdollisuuksista Suomessa. Esitys liittyy tähän hallitusohjelman kirjaukseen. Valmistelu liittyy osin myös hallitusohjelman linjaukseen siitä, että työvoiman maahanmuuttopolitiikkaa kehitettäessä otetaan huomioon ulkomaalaisten työntekijöiden hyväksikäytön torjunta sekä tätä linjausta koskeviin valmisteluihin.

¹ Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EY) N:o 810/2009, annettu 13 päivänä heinäkuuta 2009, yhteisön viisumisäännöstön laatimisesta (viisumisäännöstö).

Hallitusohjelman linjauksen mukaan tulee lisäksi varmistaa, että työhön tulo Suomeen tapahtuu työntekoon tarkoitettulla luvalla. Linjauksella viitataan muun muassa turistiviisumien käytön kitkemiseen. Hallitus selvittää erikseen tarpeen ja mahdollisuudet ottaa käyttöön kansallinen viisumi eli D-viisumi Schengen-viisumin rinnalle. Lisäksi yhdessä työmarkkinajärjestöjen kanssa on tarkoitus hallituskauden loppuun mennessä selvittää työsopimuksen käsitteen laajentaminen myös luonnontuotteiden kerääjien sisällyttämiseksi työsopimuksen käsitteeseen. Selvitys liittyy laajempaan työlainsäädännön kehittämiseen vastaamaan paremmin työnteon muuttuvia muotoja. Edellä mainitut valmistelut kuitenkin johtanevat konkreettisiin esityksiin vasta hallituskauden loppupuolella. Siksi hallitus on päättänyt esittää erillislain säätämistä pikaisemalla aikataululla.

Esitys on valmisteltu työ- ja elinkeinoministeriössä yhteistyössä oikeusministeriön, ulkoministeriön, sosiaali- ja terveysministeriön, sisäministeriön, Suomen Bangkokin edustuston, Elintarviketeollisuusliitto ry:n Luonnontuoteteollisuusyhdistyksen sekä alan yritysten kanssa. Thaimaan Suomen suurlähettiläs on osallistunut valmisteluun liittyviin keskusteluihin. Esitysluonnosta on käsitelty työelämän sääntelyn ministerityöryhmän alatyöryhmässä. Esitysluonnoksesta on järjestetty lausuntokierros. Lausunto pyydettiin oikeusministeriöltä, ulkoministeriöltä, sosiaali- ja terveysministeriöltä, sisäministeriöltä, ympäristöministeriöltä, yhdenvertaisuusvaltuutetulta, Ruokavirastolta, Suomen Bangkokin edustustolta, Maahanmuuttovirastolta, Pohjois-Pohjanmaan työ- ja elinkeinotoimistolta, Thaimaan suurlähetystöltä, työmarkkinakeskusjärjestöiltä, Maa- ja metsätaloustuottajain keskusliitto MTK:lta, Elintarviketeollisuusliitto ry:n Luonnontuoteteollisuusyhdistykseltä, Arktiset Aromit ry:lta, Ihmisoikeusliitolta, Euroopan kriminaalipoliittikan instituutti HEUNI:lta, Rikosuhripäivystykseltä sekä Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmältä. Lausunto on pyydetty myös Ahvenanmaan maakuntahallitukselta. Lausunnon antoivat oma-aloitteisesti myös eräät muut tahot. Lausuntopyyntö ja lausunnot ovat nähtävillä lausuntopalvelu.fi:ssä.

2 Nykytila ja sen arviointi

2.1 Nykytila

2.1.1 Jokamiehen oikeudet

Luonnontuotteiden kerääminen tapahtuu yleensä jokamiehenoikeuden nojalla. Keskeisimmät jokamiehenoikeuksia koskevat ja jokamiehenoikeudella toimimista ohjaavat säännökset ovat rikoslain (39/1889) 28 luvussa. Luvun 14 §:ssä säädetään muun muassa luonnonvaraisten marjojen, sienten ja kukkien keräämisestä toisen maalta. Myös tulonhankkimistarkoituksissa tapahtuva marjanpaiminta toisen alueella perustuu jokamiehenoikeudella toimimiseen. Jokamiehenoikeuksilla toimimista koskee vakiintuneen tulkintakäytännön mukaisesti myös niin sanottu häiriöttömyysvaatimus, jonka mukaan toiminnasta ei saa aiheutua vähäistä suurempaa haittaa maanomistajalle, maankäytölle tai luonnolle.

Jokamiehenoikeudet eivät ole riippuvaisia oikeuden käyttötarkoituksesta, vaan oleellista on se, ettei toiminnasta aiheudu vähäistä suurempaa haittaa. Kaupallinen toiminta ei automaattisesti tarkoita sitä, että vähäistä suuremman haitan kynnyksellä ylittyy. Toiminnan tosiasialliset vaikutukset ratkaisevat, voiko toimintaa harjoittaa jokamiehenoikeudella vai tarvitaanko siihen maanomistajan suostumus. Toiminnan tosiasialliset vaikutukset johtuvat muun muassa kerääjäryhmän koosta, paikallisista luonnonolosuhteista, toiminnan luonteesta, luonnontuotteiden keräämisen menetelmistä, toiminnan säännöllisyydestä ja kestosta.

Tuloverolain (1535/1992) 89 §:ssä on lueteltu luonnontuotteita, joiden kerääminen on tuloverosta vapaata, kun kerääminen ei tapahdu työsuhteessa. Säännöksessä mainitut luonnontuotteet

ovat pääosin sellaisia, että niiden kerääminen on sallittua jokamiehenoikeuden nojalla. Kuitenkin esimerkiksi kuusenkerkkää ei saa kerätä jokamiehenoikeudella, vaikka niiden keräämisen katsotaan kuuluvan säädöksen piiriin eli olevan verovapaata. Joidenkin luonnontuotteiden kerääminen vaatii maanomistajan luvan, mahdollisesti myös maanomistajalle maksettavan korvauksen.

2.1.2 Ulkomaalaiset luonnontuotteiden kerääjät

Suurin osa ulkomaalaisista luonnontuotteiden kerääjistä on tullut Thaimaasta jo vuodesta 2005, jolloin ensimmäinen suomalainen yritys kutsui ryhmän kerääjiä, noin 70 henkeä, luonnontuotteiden keruuseen Suomeen. Muut alan yritykset lähtivät seuraavina vuosina mukaan, ja vähitellen thaimalaiset luonnontuotteiden kerääjät korvasivat venäläiset ja virolaiset luonnontuotteiden kerääjät Suomessa. Suomalaisten keräämien luonnontuotteiden myynti teollisuudelle oli hiipunut jo aiemmin. Jonkin verran luonnontuotteita Suomessa keräävät myös ukrainalaiset.

Luonnontuotteiden kerääjien maahantulo tapahtuu Schengen-viisumin nojalla. Viisumivapautuksesta vapautettujen maiden kansalaiset, kuten ukrainalaiset, joilla on biometrinen passi, voivat saapua Suomeen viisumivapaasti. Kun kerääminen tapahtuu jokamiehenoikeuden nojalla, kyseessä ei yleensä ole työsuhde. Keruun järjestämistä ei-työsuhteiseksi ohjaa tuloverolain (1535/1992) 89 §, jonka mukaan luonnonvaraisten käpyjen, marjojen ja sienien sekä sellaisten luonnonvaraisten kasvien tai niiden osien, joita kerätään käytettäväksi ihmisravintona, lääkkeenä tai lääkeaineen valmistuksessa, kerääjän näiden tuotteiden luovutuksesta saama tulo ei ole veronalaista tuloa, jollei tuloa ole pidettävä palkkana.

Koska luonnontuotteiden kerääjien ei ole katsottu olevan työsuhteessa, vaan toimivan eräänlaisina yrittäjinä omalla liiketoimintavastuullaan, heidän oikeudellinen asemansa on lainsäädännön näkökulmasta pitkälti sääntelemätön. Oikeusaseman turvattomuus on noussut ajoittain esiin voimakkaastikin. Suomen ammattijärjestöjen keskusliitto SAK on kahdesti pyytänyt työneuvostolta lausuntoa siitä, olisiko ulkomaalaisten luonnontuotteiden keruussa kuitenkin tosiasiallisesti kyse työsuhteesta. Ulkomaalainen luonnontuotteiden kerääjä kuitenkin myy keräämänsä luonnontuotteet pääasiallisesti yhdelle luonnontuotekeruualan toimijalle. Tämä toimija on yleensä se taho, joka on kutsunut kerääjän Suomeen ja joka järjestää hänelle majoituksen ja ruokahuollon sekä ajoneuvot ja keruuvälineet. Molemmissa lausunnoissaan (TN 1483-10, 3.6.2010 ja TN 1458-14, 24.6.2014) työneuvosto kuitenkin on katsonut, että tapauksissa ei ollut kyse työsuhteesta.

Käytännössä luonnontuotteiden kerääjien oikeusaseman turvattomuus ilmenee siten, että kerääjät itse joutuvat kustantamaan matkan Suomeen ja Suomesta pois, viisumi- ja matkavakuutus- kulut, keruuvälineet ja -varusteet Suomessa, keruuseen käytettävien ajoneuvojen vuokran ja polttoainekulut, majoituksen ja ruokahuollon sekä muut kulut Suomessa. Kerääjät Thaimaassa värvävä koordinaattori yleensä perii kerääjiltä lisäksi palvelumaksun ja mahdollisia muita kuluja Thaimaassa. Matkasta Suomeen muodostuu kerääjälle suuret kulut, mutta ansiot jäävät hänen omalle riskilleen. Ansiot riippuvat muun muassa satotilanteesta, keruualueiden löytymisestä, säätilasta sekä luonnontuotteiden hinnasta. Myyntihintaan kerääjällä itsellään on vain rajallinen mahdollisuus vaikuttaa. Kerääjän neuvotteluasema on heikko johtuen riippuvaisesta asemasta hintaneuvottelujen vastapuoleen. Luonnontuotteiden keruun seuranta ja valvontaa tai siihen liittyvää neuvontaa ei ole säädetty minkään viranomaisen velvollisuudeksi.

Luonnontuotteiden keruun tukihenkilöt, kuten kokit, sadonetsijät, talonmiehet, autonkorjaajat, koordinaattorit eivät tee jokamiehenoikeuden piiriin kuuluvaa työtä. Siksi heidän maahantulonsa edellytyksenä on työntekijän oleskelulupa, joka edellyttää työsuhdetta. Myös tukihenkilöt

ovat monella tavalla riippuvaisia luonnontuotealan yrityksestä ja tukihenkilöt sekä luonnontuotteiden kerääjät rekrytoivasta koordinaattorista. Työsuhteesta johtuen heidän oikeusasemansa voidaan kuitenkin arvioida olevan kerääjiä parempi. Tästä johtuen tämä esitys ei koske tukihenkilöiden oikeusasemaa.

2.1.3 Luonnontuotekeruualan yritykset

Useimmat luonnontuotekeruualan yritykset ovat sijoittuneet Pohjois-Suomeen, Kainuuseen, Pohjois- ja Etelä-Karjalaan sekä Keski-Suomeen. Ulkomaalaisia kerääjiä maahan kutsuvia tai heitä majoittavia yrityksiä on vuosittain 20 – 30. Nämä yritykset ovat myös nykyisen aiesopimuksen allekirjoittaneita toimijoita. Suuria yrityksiä on 4 – 5, ja muut ovat pieniä tai keskisuuria yrityksiä. Varsinkin suurissa yrityksissä luonnontuotteiden pakastaminen, kuivaaminen ja muu jatkojalostus sekä yritysten alihankinta työllistävät myös arviolta joitain satoja alueiden asukkaita. Luonnonmarjoja ja muita luonnontuotteita käytetään elintarviketeollisuudessa laajasti raaka-aineena, joten niiden talteenotto koskee myös laajempaa yrityskenttää kuin vain luonnontuotekeruualan toimijoita. Metsämarjat ja muut luonnontuotteet ovat raaka-aineena ja ainesosina muun muassa aamupalatuotteissa, suklaassa, välipalatuotteissa, hilloissa, alkoholijuomissa, jne. Kotimaiset raaka-aineet ovat suosittuja, ja niitä suomalaiset kuluttajat haluavat. Suomalaisen luonnontuotteiden jatkojalosteilla on myös kasvava merkitys vientituotteina. Viennin osuus on kuitenkin hankalasti arvioitavissa, koska siitä ei ole olemassa seurantatietoja.

2.1.4 Luonnontuotteiden kerääjien oikeusasema ja sen parantaminen

Vuonna 2013 ulkoministeri ja työministeri asettivat selvitysmiehen pohtimaan luonnontuotteiden kerääjien aseman parantamista ja kasvavan luonnontuotealan toimintaedellytysten turvaamista. Selvitysmiehen raportti valmistui helmikuussa 2014. Raportin käsiteltyään eduskunnan työelämä- ja tasa-arvovaliokunta halusi kirjeessään TEM:lle 12.6.2014 parantaa thaimaalaisia luonnontuotteiden kerääjiä hyödyntävän luonnontuotealan toimintaa ja vastuunsa kantavien yritysten mainetta. Valiokunta piti tärkeänä puuttua toimialan epäkohtiin ja kehittää toiminnan pelisääntöjä. Kerääjiä tuli valiokunnan mukaan kohdella reilusti ja oikeudenmukaisesti. Valiokunta toivoi, että työ- ja elinkeinoministeriö seuraa tarkkaan alan tilannetta.

Työ- ja elinkeinoministeriö on noudattanut työelämä- ja tasa-arvovaliokunnan toivetta yhdessä ulkoministeriön sekä Pohjois-Pohjanmaan työ- ja elinkeinotoimiston kanssa usein eri toimenpitein. Pohjois-Pohjanmaan työ- ja elinkeinotoimisto vastaa työ- ja elinkeinoministeriön määräämän valtakunnallisen erikoistumistehtävän nojalla luonnontuotteiden kerääjien neuvonnasta sekä antaa Suomen edustustolle pyynnöstä lausunnon kerääjiä maahan kutsuvan yrityksen taloudellisista toimintaedellytyksistä. Lausunnon antaminen tapahtuu yritysten suostumuksella. Yritykset ovat myös sitoutuneet pitämään neuvonnan yhteystiedot näkyvillä kerääjien majapainoissa.

Alan yritysten, ulkoministeriön sekä työ- ja elinkeinoministeriön kesken solmittiin aiesopimus vähimmäisstandardeista joulukuussa 2014, ja aiesopimusmenettelyä noudatetaan edelleen. Tällä hetkellä on voimassa *Aiesopimus viisumivelvollisten ja viisumivapaiden valtioiden kansalaisten luonnontuotteiden poimintaan liittyvistä toimintatavoista (neljäs tarkistus 21.1.2019)*. Aiesopimusmenettelyyn liittyy kaksi kertaa vuodessa pidettävät konsultaatiot eri viranomaisten ja aiesopimukseen sitoutuneiden yritysten välillä. Aiesopimusmenettelyn myötä luonnontuotteiden kerääjien oikeusasemaa ja ansiomahdollisuuksia sekä yritysten kilpailuedellytysten tasapuolisuutta on saatu parannettua. Myös luonnontuotteiden kerääjille suunnattujen kyselyjen mukaan tyytyväisyys keruuseen ja ansioihin Suomessa on lisääntynyt. Ongelmana on kuitenkin ollut aiesopimuksen heikko oikeudellinen velvoittavuus sekä se, että mahdollisiin epäkohtiin on yleensä mahdollista puuttua vasta seuraavalla keruukaudella.

Vuosina 2015-2017 niin sanotun kausityödirektiivin² toimeenpanon yhteydessä pohdittiin luonnontuotteiden keruun yhdistämistä kansallisena erityisratkaisuna lakiin kolmansien maiden kansalaisten maahantulon ja oleskelun edellytyksistä kausityöntekijöinä työskentelyä varten (niin sanottu kausityölaki 907/2017). Ongelmallisena kuitenkin pidettiin sitä, että toiminnalta, jota ei yleensä ole katsottu työsopimussuhteeksi, edellytettäisiin työsopimussuhteisuutta työlaainsäädännön sijaan maahanmuuttolainsäädännössä. Lisäksi ongelmana kausityödirektiiviin perustuvassa kausityölaissa on, että se ei koske työntekijöiden lähettämistä.

Luonnontuotteiden kerääjien oikeusturvakeinot ovat jokaisen käytössä olevat yleiset oikeusturvakeinot, viime kädessä siviili- tai rikosoikeusprosessi. Käytännön mahdollisuudet yleisten oikeusturvakeinojen käyttämiseen kuitenkin ovat rajoitetut. Oikeusapulain (257/2002) 2 §:n 1 momentin mukaan oikeusapua annetaan vain henkilölle, jolla on kotikunta Suomessa taikka koti- tai asuinpaikka toisessa Euroopan unionin jäsenvaltiossa tai Euroopan talousalueeseen kuuluvassa valtiossa. Ulkomaalaisista luonnontuotteiden kerääjistä vain harva täyttää tämän edellytyksen. Mainitussa lainkohdassa säädetään myös, että lisäksi oikeusapua annetaan 1 momentissa säädetystä edellytyksestä riippumatta, jos henkilön asia käsitellään Suomen tuomioistuimessa tai jos oikeusapuun on erityistä syytä. Tämän perusteella ulkomaalaisella luonnontuotteiden kerääjällä voisi olla oikeus oikeusapuun asuinmaasta riippumatta. Oikeusavun kattavuudesta huolimatta oikeusprosessiin voi kuitenkin liittyä kerääjän osalta kuluriski, mikä nostaa kynnystä hakea palkkasaatavia oikeusteitse. Avustajan löytäminen ja oikeusavun hakeminen voi myös käytännössä muodostua haasteelliseksi, kun kerääjä on jo palannut kotimaahansa. Rikosprosessin käynnistäminen voi tällöin olla vaikeaa myös sen vuoksi, että poliisi ei pääsääntöisesti voi kuulla EU:n ulkopuolella oleskelevaa henkilöä.

Työsuojeluviranomaisen neuvonta rajoittuu työ- ja virkasuhteeseen. Yhdenvertaisuusvaltuutetulla on ulkomaalaislain (301/2004) nojalla erityinen rooli ulkomaalaisten oikeusturvan täydentäjänä ja heidän oikeuksiensa toteutumisen valvonnassa. Luonnontuotteiden kerääjien osalta tehtävä kuitenkin käytännössä rajoittuu yhdenvertaisuutta ja syrjintää koskevaan neuvontaan. Yhdenvertaisuusvaltuutetun verkkosivuilla on tietoa valtuutetun toiminnasta eri kielillä, tällä hetkellä muun muassa thai-kielillä.

Tammikuussa 2018 Keski-Suomen käräjäoikeus tuomitsi thaimaalaisia luonnontuotteiden kerääjiä Suomeen kutsuneen yrittäjän ihmiskaupparikoksista ja eräistä muista rikoksista. Vaasan hovioikeus säilytti tuomion pääosin ennallaan joulukuussa 2019. Korkein oikeus myönsi 10.9.2020 syyttäjälle ja yrittäjälle valitusluvan. Korkeimmassa oikeudessa on kysymys siitä, oliko yrittäjä syyllistynyt menettelyllään yhteen vai 26 ihmiskaupparikokseen sekä rangaistuksen määräämisestä. Korkein oikeus ei ole vielä antanut päätöstä asiassa.

Thaimaan viranomaiset ovat seuranneet tarkoin kansalaistensa luonnontuotteiden keruuta Suomessa. Thaimaan suurlähetystö ja suurlähettiläs ovat osallistuneet konsultaatiomenettelyyn Suomen viranomaisten ja alan yritysten kanssa. Thaimaan viranomaiset ovat pitäneet merkittävänä puutteena sitä, että thaimaalaiset luonnontuotteiden kerääjät ovat Suomessa vailla lainsäädännön tuomaa turvaa. Edellä mainittu ihmiskaupparikokseudenkäynti on lisännyt merkittävästi Thaimaan viranomaisten epäluottamusta koko luonnontuotealaan Suomessa. Luonnontuotteiden kerääjien maastalähtöluopien määrää rajoitettiin vuosina 2018 ja 2019 enintään 2 500 henkilöön, kun se aiemmin oli ollut 3 500 – 4 000 kerääjää. Rajoitus on aiheuttanut alan elinkeinolle

² Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2014/36/EU, annettu 26 päivänä helmikuuta 2014, kolmansien maiden kansalaisten maahantulon ja oleskelun edellytyksistä kausityöntekijänä työskentelyä varten.

vaikeuksia saada tarvitsemaansa raaka-ainetta ja huonontanut yritysten kasvun ja kansainvälisen kilpailukyvyn edellytyksiä.

2.2 Suomen kansainväliset ihmisoikeusvelvoitteet

Keskeisiä Suomea velvoittavia kansainvälisiä ihmisoikeussopimuksia ovat esityksen kannalta muun muassa Yhdistyneiden kansakuntien (YK) kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskeva kansainvälinen sopimus (SopS 7 ja 8/1976), taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia koskeva kansainvälinen yleissopimus (SopS 6/1976), kaikkinaisen naisten syrjinnän poistamista koskeva yleissopimus (SopS 67 ja 68/1986), kaikkinaisen rotusyrjinnän poistamista koskeva kansainvälinen yleissopimus (SopS 37/1970) sekä Kansainvälisen työjärjestön ILO:n pakollista työtä koskeva sopimus (SopS 44/1935).

Euroopan neuvoston osalta keskeisiä kansainvälisiä ihmisoikeussopimuksia voidaan arvioida olevan muun muassa yleissopimus ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi (Euroopan ihmisoikeussopimus; SopS 18 ja 19/1990; sellaisena kuin se on myöhemmin muutettuna SopS 71 ja 72/1994, SopS 85 ja 86/1998, SopS 8 ja 9/2005, SopS 6 ja 7/2005 sekä SopS 50 ja 51/2010), ihmiskaupan vastaisesta toiminnasta tehty Euroopan neuvoston yleissopimus (SopS 43 ja 44/2012) sekä uudistettu Euroopan sosiaalinen peruskirja (SopS 78 ja 80/2002).

YK:n taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia koskevan kansainvälisen yleissopimuksen täytäntöönpanoa valvova taloudellisten, sosiaalisten ja sivistyksellisten oikeuksien komitea on antanut yleiskommentin nro 18 koskien oikeutta työhön (E/C.12/GC/18). Yleiskommentissa todetaan muun muassa, että yleissopimuksen 6 artikla kattaa kaikki työnteon muodot, oli sitten kyse palkkatyöstä tai itsenäisestä työstä. Yleiskommentin mukaan työn tulee kunnioittaa työntekijöiden oikeuksia liittyen työturvallisuuteen sekä korvaukseen tehdystä työstä. Työntekijöiden tulee voida elättää itsensä ja perheensä työstä saaduilla tuloilla.

Euroopan neuvoston ihmiskaupan vastaisen toiminnan asiantuntijaryhmä (Group of Experts on Action against Trafficking in Human Beings, GRETA) on vuonna 2019 ihmiskaupan vastaisesta toiminnasta tehdyn Euroopan neuvoston yleissopimuksen täytäntöönpanoa Suomessa koskevan toisen arviointikierroksen raportissaan (GRETA(2019)06) suosittanut, että Suomen viranomaisien olisi jatkettava toimiaan työvoiman hyväksikäyttöön tarkoitettun ihmiskaupan ehkäisemiseksi erityisesti lisäämällä edelleen asianomaisten virkamiesten, kuten työsuojelutarkastajien, poliisien, syyttäjien ja tuomarien tietoa työvoiman hyväksikäyttöä varten käytävästä ihmiskaupasta ja uhrien oikeuksista sekä varmistamalla, että työsuojelutarkastajia koulutetaan jatkuvasti, jotta he pystyvät ennakoivasti tunnistamaan ihmiskauppataapaukset, ja että työsuojelutarkastuksia tehdään asianmukaisilla resursseilla, usein ja kohdennettuina sellaisille aloille, joilla ihmiskaupan riski on tavallista suurempi, keskittyen työntekijöiden oikeuksiin pikemmin kuin heidän maahanmuuttaja-asemaansa (63. kohta).

GRETA on antanut myös useita muita, kaikkia ihmiskaupan muotoja koskevia, erityisesti uhrin tunnistamista ja auttamista koskevia, yleissopimuksen täytäntöönpanoa koskevia suosituksia.

2.3 Luonnontuotekeruualan toimijoiden luotettavuus

Koska ulkomaalaiset luonnontuotteiden kerääjät ovat käytännössä monella tavalla sidoksissa luonnontuotekeruualan toimijaan, on tärkeää, että toimija on luotettava ja siten pystyy vastaamaan veloitteistaan kerääjiä kohtaan. Erityisen tärkeää on, että toimija pystyy maksamaan kerääjän ansiot ajallaan ja täysimääräisesti.

Harmaan talouden selvitysyksiköstä annetun lain (1207/2010) 1 §:n mukaan selvitysyksikön tehtävänä on tuottaa ja jakaa tietoa harmaasta taloudesta sekä sen torjunnasta. Lain 6 §:n mukaan selvitysyksikön tehtävänä on lisäksi tehdä laissa mainittujen viranomaistehtävien tueksi pyynnöstä velvoitteidenhoitoselvityksiä organisaatioista ja organisaatiohenkilöistä. Velvoitteidenhoitoselvityksen tarkoituksena on antaa pääasiassa salassa pidettäviin viranomaistietoihin perustuva kokonaiskuva selvityksen kohteena olevasta organisaatiosta tai organisaatiohenkilöstä ja tukea sitä pyytävän viranomaisen tehtävää helpottamalla ja tehostamalla tehtävään liittyvää tiedonhankintaa ja samalla tukea harmaan talouden torjuntaa lisäämällä asiaa käsittelevän viranomaisen tietoa siitä, miten organisaatio tai siihen liittyvä organisaatiohenkilö on hoitanut lakisääteiset velvoitteensa.

Harmaan talouden selvitysyksiköstä annetun lain 5 §:n 4 momentin mukaan velvoitteidenhoitoselvityksessä kuvataan organisaation tai organisaatiohenkilön sekä näihin välittömästi tai välillisesti kytkeytyvän organisaation ja organisaatiohenkilön toimintaa ja taloutta sekä veroihin, lakisääteisiin eläke-, tapaturma- tai työttömyysvakuutusmaksuihin taikka tullin perimiin maksuihin liittyvien velvoitteiden hoitamista. Velvoitteidenhoitoselvityksen tarkoituksena on antaa sitä pyytäneelle viranomaiselle kokonaiskuva siitä, millaista taloudellista toimintaa kohde harjoittaa ja miten se on hoitanut tästä toiminnastaan aiheutuvat julkisoikeudelliset velvoitteensa. Lisäksi velvoitteidenhoitoselvityksestä selviää, mikä on kohteen kyky hoitaa velvoitteensa ja mihin muihin organisaatioihin ja organisaatiohenkilöihin kohde on vastuuaseman tai omistuksen kautta kytkeytynyt.

Velvoitteidenhoitoselvityksen tietosisältö muodostuu pääosin viranomaisrekistereissä olevasta, salassa pidettäväksi määritellystä tiedosta. Velvoitteidenhoitoselvityksen tietosisältö määräytyy Harmaan talouden selvitysyksiköstä annetun lain 7 §:n 1 momentin mukaan sen perusteella, mikä on selvitystä pyytävän viranomaisen oikeus saada salassa pidettävää tietoa kyseiseen käyttötarkoitukseen. Velvoitteidenhoitoselvitys ei siis laajenna sitä pyytävän viranomaisen tiedonsaantioikeuksia, vaan se laaditaan viranomaiselle muualla laissa määriteltyjen tehtävien ja niihin liittyvien tiedonsaantioikeuksien perusteella.

Velvoitteidenhoitoselvityksen etuna perinteiseen tapauskohtaiseen tai joukkotietoihin perustuvaan tietojenvaihtoon nähden on sen tarkasti etukäteen sovittu sisältö ja tietojen esittäminen, ajantasaiset tiedot sekä hankkimisen nopeus. Velvoitteidenhoitoselvitys on tietotuote, joka on tarkoitettu kokonaiskuvan luomiseen organisaatiosta tai organisaatiohenkilöstä. Harmaan talouden selvitysyksiköllä on käytössä tietojärjestelmä (Selvitystietojärjestelmä STJ), joka mahdollistaa ajantasaisten tietojen nopean hankkimisen eri viranomaisilta. Järjestelmän avulla tietojen hankkiminen ja luovuttaminen tietoa tarvitsevalle viranomaiselle käy nopeasti ja valvotusti ja tiedot voidaan toimittaa vakioiduin sisällöin ja vakioiduissa muodoissa. Velvoitteidenhoitoselvityksen sisältö ei ole, toisin kun perinteinen tietojenvaihto, sidottu tietoa pyytävän tai luovuttavan virkamiehen tietoihin pyydettävien ja luovutettavien tietojen sisällöstä. Selvitysyksikkö tarjoaa lisäksi palvelua tietosisällön ymmärtämiseksi.

Selvitysyksikköä koskevan lain 6 §:ssä on tyhjentävästi lueteltu ne käyttötarkoitukset, joihin velvoitteidenhoitoselvitys voidaan laatia. Tällä hetkellä lainsäädäntö ei mahdollista velvoitteidenhoitoselvitysten laatimista tukemaan luonnontuotekeruualan toimijoiden luotettavuuden arviointia.

3 Tavoitteet

Esityksen tavoitteena on parantaa luonnontuotteita keräävien ulkomaalaisten oikeudellista asemaa ja pienentää hyväksikäytön riskiä. Tavoitteena on lisäksi tasapuolistaa luonnontuotealan

yritysten kilpailumahdollisuuksia. Näiden tavoitteiden toteutumisen myötä Suomen luonnontuotealan kehittymisen, kasvun ja kansainvälisen kilpailukyvyn edellytykset lisääntyisivät.

Luonnontuotekeruualan toimijoiden taloudellisen luotettavuuden ja hyvän velvoitteidenhoidon vaatimus olisi tehokas keino parantaa alan toimijoiden toimintaedellytyksiä. Taloudellisen luotettavuuden vaatiminen kaikilta luonnontuotekeruualan toimijoilta vähentäisi kilpailun vääristymistä ja parantaisi siten asianmukaisesti toimivien alan toimijoiden toimintaedellytyksiä. Tämä olisi myös kuluttajan etu.

4 Ehdotukset ja niiden vaikutukset

4.1 Keskeiset ehdotukset

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki luonnontuotteita keräävien ulkomaalaisten oikeudellisesta asemasta. Uusi laki koskisi sekä viisumilla että viisumivapaasti Suomeen kutsuttavien kerääjien oikeusasemaa Suomessa. Ehdotettu lainsäädäntö olisi kokonaan uutta, koska nykyisin lainsäädäntöä sääntelyä ei ole. Esityksessä ehdotetaan, että luonnontuotekeruualan toimijan tulisi olla luotettava. Luonnontuotekeruualan toimijalla tarkoitettaisiin sitä, joka viisumia haettaessa kutsuu ulkomaalaisen maahan sekä sitä, joka ei ole kutsunut kerääjää maahan, mutta joka itse tai jonka lukuun muu taho järjestää kerääjälle majoituksen, keruuvälineet ja -varusteet tai ajoneuvot pääasiallisena tarkoituksenaan saada ostetuksi kerääjältä tämän keräämiä luonnontuotteita. Päätöksen luonnontuotekeruualan toimijan luotettavuudesta tekisi työ- ja elinkeinotoimisto viranomaisien rekistereistä saatujen tietojen, muun muassa toimijan taloudellista toimintaa ja julkisten velvoitteiden hoitamista koskevien tietojen nojalla. Työ- ja elinkeinotoimisto voisi hankkia nämä tiedot esimerkiksi Harmaan talouden selvitysyksikön tuottamien velvoitteidenhoitoselvitysten (VHS) avulla. Esityksessä ehdotetaan myös muutettavaksi Harmaan talouden selvitysyksiköstä annettua lakia siten, että velvoitteidenhoitoselvitykset (VHS) olisivat työ- ja elinkeinotoimiston käytettävissä luonnontuotekeruualan toimijan luotettavuuden arvioimista varten.

Ehdotettu laki luonnontuotteita keräävien ulkomaalaisten oikeudellisesta asemasta ei vaikuttaisi luonnontuotteiden keräämisen oikeudellisen luonteen määrittelyyn. Lakia sovellettaisiin silloin, kun ei katsota olevan kyse työsuhteesta. Jos kyse on työsuhteesta, sovellettaisiin työ-lainsäädäntöä samoin kuin nykyisinkin, ja ehdotettu laki syrjäytyisi. Lisäksi tällöin maahantulon edellytyksiin ja työskentelyyn sovellettaisiin kausityölakia. Koska laki ei koskisi luonnontuotteiden kerääjien maahantuloa, laki ei vaikuttaisi mahdolliseen myöhemmin käyttöön otettavaan D-viisumiin tai sen myöntämisen edellytyksiin. Mainittu kansallinen viisumi voitaisiin myöntää luonnontuotteiden keräämistä varten kansallisesti määriteltävien edellytysten mukaisesti. Ehdotettu laki ei myöskään vaikuttaisi mahdolliseen työsopimussuhteen määritelmän laajentamiseen työlainsäädännössä siten, että määritelmä kattaisi myös luonnontuotteiden keräämisen. Myös tällöin laki syrjäytyisi.

Ehdotetulla lailla parannettaisiin luonnontuotteita keräävien ulkomaalaisten oikeudellista asemaa ja ansiomahdollisuuksia sekä tasapuolistettaisiin alan yritysten kilpailumahdollisuuksia. Laissa säädettäisiin luonnontuotteiden kerääjien oikeuksista, luonnontuotekeruualan toimijoiden velvollisuuksista, velvollisuuksien noudattamisen valvonnasta sekä velvollisuuksien laiminlyönnin seuraamuksista. Luonnontuotteita ostavien yritysten velvollisuudet olisivat suurelta osin samat kuin nykyisin noudatettavassa aiesopimuksessa. Niistä kuitenkin säädettäisiin tarkemmin ja velvoittavammin. Erona aiesopimuksen mukaiseen menettelyyn olisi myös, että laissa säädettäisiin ehdottomasta kiellosta veloittaa kerääjiä rekrytointiin liittyvistä palveluista sekä perehdyttämisestä. Nämä ehdotukset ovat merkityksellisiä ulkomailta kutsuttavien kerääjien oikeusaseman parantamisen kannalta.

Työ- ja elinkeinotoimiston tehtävistä on säädetty elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksista annetun lain (897/2009) 14 §:ssä ja toimistojen välisen alueellisen toimivallan jakautumisesta 15 §:ssä. Työ- ja elinkeinotoimiston tehtäväksi säädettäisiin arvioida, onko luonnontuotekeruualan toimija 5 §:ssä tarkoitettulla tavalla luotettava. Päätös annettaisiin toimijan pyynnöstä veloitteidenhoitoselvityksen (VHS) pohjalta vuodeksi kerrallaan. Työ- ja elinkeinotoimiston tehtäväksi säädettäisiin myös lausunnon antaminen pyynnöstä luonnontuotteiden kerääjiä Suomeen kutsuvan luonnontuotekeruualan toimijan luotettavuudesta ja taloudellisesta toimintakyvystä. Lisäksi työ- ja elinkeinotoimisto antaisi neuvontaa lain soveltamisesta, yhdessä työsuojeluviranomaisen kanssa. Työ- ja elinkeinoministeriö määräisi työ- ja elinkeinotoimistojen alueellisesta toimivallasta tehtävässä kuten nykyisinkin. Tällä hetkellä aiesopimusmenettelyn mukaista tehtävää hoitaa Pohjois-Pohjanmaan työ- ja elinkeinotoimisto. Pohjois-Pohjanmaan työ- ja elinkeinotoimisto vastaa nykyisin myös ulkomaalaisten luonnontuotekerääjien keskitetystä neuvontatehtävästä. Myös tämä tehtävä jatkuisi. Työ- ja elinkeinoministeriö vastaa tehtävän riittävästä resursoinnista.

Ehdotetun lain noudattamista valvoisi työsuojeluviranomainen siltä osin, kuin tehtävä ei kuulu muulle viranomaiselle. Esimerkiksi majoittumiseen liittyen on olemassa muita toimivaltaisia viranomaisia, kuten kunnan terveydensuojeluviranomainen, rakennusvalvontaviranomainen ja pelastusviranomainen. Työsuojeluviranomaisella on jo nykyisin osana ulkomaalaislain mukaista valvontatehtäväänsä velvollisuus valvoa luonnontuotteiden keräämiseen liittyvien tukihenkilöiden työehto- ja työnteko-oikeuskysymyksiä, ja tässä tarkoituksessa myös oikeus päästä marja-alan yritysten tiloihin ja kerääjien tukikohtiin.

Ehdotettu laki ei koskisi luonnontuotteita keräävien ulkomaalaisten maahantuloa. Tämä tarkoittaisi muun muassa sitä, että Schengen viisumin myöntämisen edellytyksenä oleva toimeentulo tai mahdollisuus toimeentulon ansaitsemiseen Suomessa määräytyisivät toistaiseksi Schengenin viisumisäännösten 21 artiklan 3 b ja 5 kohdan mukaisesti. Suomessa tämä tarkoittaa vähintään 30 euron minimiansiota päivässä lentolipun ja majoituskustannusten ansaitsemisen jälkeen maassa oleskelupäivältä. Koska maksun periminen rekrytoinnista sekä Suomeen ja Suomesta pois matkustamiseen liittyvistä palveluista kiellettäisiin, kerääjän nettoansiot kasvaisivat nykytilaan verrattuna. Työ- ja elinkeinotoimistolle säädettäisiin tehtäväksi antaa Suomen ulkomaan edustustolle pyynnöstä lausunto kerääjän maahan kutsuvan luonnontuotekeruualan toimijan taloudellisista ja eräistä muista edellytyksistä. Mahdollisen kansallisen D-viisumin käyttöön oton jälkeen viisumin myöntämisen edellytykset määräytyisivät kansallisesti määriteltävien kriteerien mukaan.

Harmaan talouden selvitysyksiköstä annetun lain 6 §:n muuttaminen koskisi luonnontuotekeruualan toimijan luotettavuuden selvittämistä. Myös viranomaisen tiedonsaantioikeutta laajennettaisiin koskemaan luotettavuuden selvittämiseksi tarpeellisten tietojen hankkimista.

Esityksessä käytetään Kotimaisten kielten keskuksen neuvosta sanaa luonnontuotteiden *kerääminen* sen sijaan, että käytettäisiin sanaa luonnontuotteiden *poimiminen*. Perusteluna on se, että kerääminen on yläkäsite ja poimiminen yksi tapa kerätä. Kaikkia luonnontuotteita, kuten yrtejä ei poimita, mutta kaikkia luonnontuotteita voidaan kerätä. Luonnontuotteilla tarkoitetaan tuloverolain (1535/1992) 89 §:ssä lueteltuja luonnontuotteita.

4.2 Pääasialliset vaikutukset

4.2.1 Taloudelliset vaikutukset

Vaikutukset luonnontuotteiden kerääjiin

Ehdotetun lain myötä ulkomaalaisten luonnontuotteiden kerääjien oikeudellinen asema vahvistuisi merkittävästi. Suomessa olisi selkeä vastuutaho – luonnontuotekeruualan toimija – koskien kerääjän olosuhteita ja kohtelua. Luonnontuotekeruualan toimijan tulisi olla luotettava, jotta se voisi kutsua kerääjiä maahan tai järjestää heille majoituksen, keruuvälineet tai ajoneuvot. Luonnontuotekeruualan toimija, joka ei noudata ehdotetun lain säännöksiä, joutuisi korjaamaan toimintaansa työsuojeluviranomaisen toimintaohjeen perusteella. Tärkeimmissä tapauksissa työsuojeluviranomaisen tulisi ilmoittaa asia poliisille. Tämä olisi merkittävä parannus nykytilaan, jossa aiesopimuksen noudattamatta jättäminen johtaa mahdolliseen viisumien määrän pieneneeseen vasta seuraavalla keruukaudella.

Kerääjällä olisi edelleen oikeus myydä keräämänsä luonnontuotteet taholle, joka maksaa niistä parhaan hinnan. Koska maksun periminen rekrytoinnista sekä Suomeen ja Suomesta pois matkustamiseen liittyvistä palveluista kielletäisiin, kerääjän nettoansiot kasvaisivat nykytilaan verrattuna. Pohjois-Pohjanmaan työ- ja elinkeinotoimiston seurannan mukaan vuonna 2020 ulkomaalaisten luonnontuotteiden kerääjien ansioiden mediaani oli 6 828 euroa, keskiarvo 6 999,47 euroa ja aiesopimuksen mukainen päiväansio 84,44 euroa oleskelupäivältä. Kerääjiltä vuonna 2020 ansioista veloitetut kokonaiskulut majoituksesta, ajoneuvoista, keruuvälineistä ja ruoka-huollosta olivat 3 168,24 euroa (mediaani) ja 3 186,92 euroa (keskiarvo). Aiesopimuksen voimassa ollessa 2014 lähtien ansiot ovat olleet hienoisessa noususuunnassa. Esitetyn lainmuutoksen myötä ansiokehityksen voidaan arvioida nopeutuvan.

Kerääjien riski joutua hyväksikäytön kohteeksi pienenesi myös siksi, että kerääjillä olisi tiedossa viranomaistahot, joiden puoleen kääntyä ongelmatilanteessa ja antaa palautetta. Nämä tiedot tulisi luonnontuotekeruualan toimijan pitää kerääjien nähtävillä. Luonnontuotteiden kerääjät voisivat edelleen myös vaihtaa majoitusta, päättää itse maahantulosta ja maastalähdöstä sekä keräämisen aikatauluttamisesta.

Ehdotettu laki ei vaikuttaisi luonnontuotteiden keräämisen oikeudellisen luonteen määrittelemiseen, tapauskohtaiseen tulkintaan eikä mahdolliseen työsuhteen määritelmän myöhemmän laajentamiseen työlainsäädännössä. Jos luonnontuotteiden keruu katsottaisiin tai säädettäisiin työsuhteeksi, ehdotettu laki syrjäytyisi.

Vaikutukset yrityksiin

Esityksen mukaan alan yritykset olisivat nykyistä tarkemmin velvoitettuja toimimaan yhdenmukaisesti, joten ehdotus tasapuolistaisi yritysten toimintaedellytyksiä. Esimerkiksi kerääjien huonolla kohtelulla olisi vaikeampi hankkia kilpailuetua. Lausunnonantajien mukaan esitys ei kohtelisi alan yrityksiä epätasapuolisesti. Luonnontuotealan yritysten kasvun ja kansainvälisen kilpailukyvyyn edellytykset paranisivat. Alan merkittävimmät kilpailijamaat ovat Ruotsi ja Puola.

Yritysten toimintatapojen vakiintuminen edistäisi luonnontuotteiden teollista talteenottoa, kun ulkomaalaisten kiinnostus hakeutua luonnontuotteiden keruuseen Suomeen lisääntyisi. Kerääjien Suomeen tulo riippuu osin myös lähtömaiden kerääjille myöntämistä maastalähtöluvista. Tämä puolestaan riippuu siitä, miten lähtömaiden viranomaiset arvioivat kansalaistensa oikeudenmukaisen kohtelun toteutuvan Suomessa. Siksi ulkomaalaisten luonnontuotteiden kerääjien määrän lisääntymistä on vaikea arvioida. Suuntaa-antavasti lisääntymisen voidaan arvioida olevan 5–10 prosenttia vuodessa.

Elintarviketeollisuusliitto ry:n Luonnontuoteteollisuusyhdistyksen mukaan luonnontuotekeruualalla on paljon innovaatio- ja kasvupotentiaalia. Luonnontuotealan oikaisematon liikevaihto

vuonna 2017 oli noin 530 miljoonaa euroa³. Luku sisältää kaikki luonnontuotteiden keruuseen osalliset yritykset, joista marja-alan yritykset ovat merkittävin osa. Arktiset Aromit ry:n mukaan Suomen luonnonvaraisista marjoista saadaan tällä hetkellä kerättyä arvioilta alle 10 %. Luku on alhainen huolimatta siitä, että covid-19-rajaliikennerajoitusten aikana vuonna 2020 myös Suomessa asuvat henkilöt lisäsivät keruuaktiivisuuttaan.

Turtiaisen ja Rantasen tutkimuksen mukaan puolukan ja mustikan talteenottomäärät ovat kasvaneet thaimaalaisten kerääjien myötä. Talteenoton tehostamiseen olisi huomattavasti varaa. Marjaraaka-aineen lisäsaanti mahdollistaisi yrityksille uusien tuotteiden kehittämisen ja tuotteiden jalostusasteen nostamisen. Suomeen kutsuttujen ulkomaalaisten kerääjien keräämät luonnontuotteet menevät käytännössä kokonaisuudessaan myyntiin järjestäytyneen kaupan kautta. Tavoitteena tulisi olla, että jatkojalostusta tehtäisiin nykyistä enemmän Suomessa ja jalostuksen tuottama lisäarvo saataisiin jäämään Suomeen. Tällä tavoin saataisiin harvaanasuilla alueille lisää työtä, yrityksiä ja toimeentuloa.⁴

Esitys ei aiheuttaisi luonnontuotekeruualan toimijoille merkittävää uutta hallinnollista taakkaa. Yritysten tulee jo nykyisinkin raportoida työ- ja elinkeinotoimistolle taloudellisista toimintaedellytyksistään ennen ja jälkeen keruukauden. Raportointivelvollisuus perustuu yritysten omaan sitoutumiseen aiesopimuksen kautta. Menettely on ollut käytössä vuodesta 2014, jolloin yritykset allekirjoittivat ensimmäisen aiesopimuksen. Raportointiin käytettävä aika vaihtelee yrityksen koon ja keruuliiketoiminnan laajuuden mukaan. Velvoitetta maksaa kaikki keruuanasiat ennen kerääjän maasta poistumista noudattavat nykyisin lähes kaikki luonnontuotekeruualan toimijat, samoin velvoitetta seurata keruutulosta reaaliaikaisesti. Velvoite sopimusehdoissa huolehtia siitä, että rekrytoinnista ei peritä maksua kerääjältä, olisi uusi. Tätäkin velvoitetta noudattavat useat toimijat jo nykyisinkin. Muut toimijat joutuvat muotoilemaan sopimusehdot uudelleen ulkomaisten alihankkijoidensa kanssa, mistä voi aiheutua vähäistä hallinnollista taakkaa näille yrityksille. Osalle yrityksistä esitys aiheuttaisi kustannustenjaon muuttumista lähtömaissa. Velvoitteesta aiheutuvaa uutta hallinnollista taakkaa tulee kuitenkin arvioida suhteessa maksun perimiskiellon merkittävyyteen tavoiteltaessa kerääjien oikeusaseman parantamista.

Vaikutukset julkiseen talouteen

Ehdotus ei vaikuttaisi valtion talousarvioon. Ehdotuksella olisi jonkin verran taloudellisia ja henkilöstövoimavaroihin liittyviä vaikutuksia viranomaisten toimintaan. Työ- ja elinkeinoministeriö kohdentaisi valtakunnallisen erikoistumistehtävän saaneelle työ- ja elinkeinotoimistolle tehtävän hoitamiseen 2 henkilötyövuoden pysyvän lisäresurssin. Sosiaali- ja terveysministeriö kohdentaisi aluehallintoviranomaiselle uuden valvontatehtävän mahdollistamiseksi 4-5 henkilötyövuoden resurssin. Tämä resurssi voidaan kattaa työsuojeluviranomaiselle ulkomaisen työvoiman hyväksikäytön ehkäisemiseen jo kohdennetusta 15 henkilötyövuoden lisäresurssista. Esitys ei vaikuta Verohallinnon harmaan talouden selvitysyksikön henkilöstökuluihin. Asialla on vaikutusta velvoitteidenhoitoselvityspalvelun tuottavaan selvitystietojärjestelmään, mutta se ei aiheuta erillisiä asiassa huomioitavia tietojärjestelmäkustannuksia. Esityksen mukainen uusi velvoitteidenhoitoselvityksen käyttötarkoitus voidaan hoitaa Verohallinnossa normaalisti sovellushallintatehtävänä. Esityksellä ei muuteta muiden valvovien viranomaisten toimivaltaa tai tehtäviä.

³ https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161546/32_19_Luonnontuotealan_toimiala-raportti.pdf?sequence=1&isAllowed=y

⁴ Turtiainen, Marjut & Rantanen, Pekka: Onko mustikoiden ja puolukoiden poiminta Suomessa tehostunut thaimaalaisten poimijoiden myötä? Maaseutututkimus 2/2020, s. 61 – 82.

4.2.2 Muut yhteiskunnalliset vaikutukset

Varsinkin suurissa yrityksissä luonnontuotteiden pakastaminen, kuivaaminen ja muu jatkojalostus sekä yritysten alihankinta työllistävät myös arviolta joitain satoja asukkaita erityisesti Pohjois-Suomessa, Kainuussa, Pohjois- ja Etelä-Karjalassa sekä Keski-Suomessa. Luonnontuotteiden keruun lisääntyminen myös voisi tuoda alalle lisää työpaikkoja. Lisäksi myös jo olemassa olevien työpaikkojen varmistaminen on merkityksellistä. Luonnonmarjoja ja muita luonnontuotteita käytetään elintarviketeollisuudessa laajasti raaka-aineena, joten niiden talteenotto koskee myös laajempaa yrityskenttää kuin vain luonnontuotekeruualan toimijoita.

Jokamiehen oikeuden perusteella luonnontuotteita saa kerätä, mutta keruulla ei saa aiheuttaa vähäistä suurempaa haittaa maanomistajalle, maankäytölle tai luonnolle. Kaupallinen toiminta ei automaattisesti tarkoita sitä, että luonnontuotteiden keruu aiheuttaisi maanomistajille vähäistä suuremman haittaa, vaan sen ratkaisevat toiminnan tosiasialliset vaikutukset. Kuten edellä jaksossa 2.1.1 on todettu toiminnan tosiasialliset vaikutukset johtuvat muun muassa kerääjäryhmän koosta, paikallisista luonnonolosuhteista, toiminnan luonteesta, luonnontuotteiden keräämisen menetelmistä, toiminnan säännöllisyydestä ja kestosta. Ulkomaalaisten luonnontuotteiden kerääjien vuosittain maahan tulevan määrän lisääntyminen ei suoranaisesti vaikuta edellä mainittuihin seikkoihin. Esityksellä ei olisi vaikutusta velvollisuuteen noudattaa häiriöttömyysvaatimusta. Luonnontuotekeruualan toimijan tulisi perehdyttää kerääjä myös jokamiehen oikeuksien käyttöön.

5 Muut toteuttamisvaihtoehdot

5.1 Vaihtoehdot ja niiden vaikutukset

Viime vuosikymmenien aikana kehitys on kulkenut siihen suuntaan, että kotimainen luonnontuotteiden keruu tapahtuu lähinnä omaan tarpeeseen. Koska keruu yleensä tapahtuu jokamiehen oikeuden nojalla ilman työsuhdetta, suomalaisilla kerääjillä ei useinkaan ole kannustinta myydä marjojaan teollisuudelle, vaan suoraan kuluttajille. Koronapandemian aikana satokaudella 2020 alan yritykset ovat kuitenkin saaneet ostettua kotimaisilta kerääjiltä luonnontuotteita aiempaa enemmän. Monilla yrityksillä on ollut luonnontuotteiden ostopisteitä maakunnissa. Kotimaista keruuta on myös edistetty kampanjoimalla, esimerkkinä Arktiset Aromit ry:n Marjakaveri-kampanja. Luonnontuotealan tarvitseman raaka-aineen määrä on kuitenkin niin suuri, että se edellyttää välitöntä logistiikkaa suoraan keruupaikalta pakastamoon. Tätä ei voida saavuttaa ilman järjestelmällistä ja teollista organisointia. Siksi luonnontuoteteollisuuden raaka-aineen hankinnassa ulkomaalaiset kerääjät eivät ole suuressa määrin korvattavissa kotimaisilla kerääjillä.

Ulkomaalaisten luonnontuotteiden kerääjien oikeusaseman vahvistamiseksi on esitetyn lain lisäksi olemassa kaksi muutakin vaihtoehtoa. Ensinnäkin olisi mahdollista jatkaa ja kehittää mallia, jossa kerääjien olosuhteiden ja ansiomahdollisuuksien kehittäminen perustuu nykyiseen konsultaatio- ja aiesopimusmenettelyyn. Menettelyä on sovellettu jo kuusi vuotta, ja sillä ovat vakiintuneet toimintatavat. Palaute ulkomaalaisilta kerääjiltä, viranomaisilta ja luonnontuotealan yrityksiltä sekä Elintarviketeollisuusliiton Luonnontuoteteollisuusyhdistykseltä on ollut myönteistä. Huonot puolet ovat, että riski huonoista ansioista on yksin kerääjällä. Aiesopimusmenettely ei ole oikeudellisesti velvoittava. Koska yrityksiä ei voida oikeudellisesti velvoittaa, esimerkiksi välikäsien veloituksia kerääjiltä ei voida estää. Keräämisen organisoinnin valvontatoimivalta ei kuulu millekään viranomaiselle. Oikeudellisen velvoittavuuden puutteen takia Thaimaan viranomaiset eivät pidä mallia hyvänä, jolloin maastalähtöluopien säännöstelyn myötä kerääjien määrä on huonosti ennakoitavissa.

Toiseksi ulkomailta tulevien henkilöiden luonnontuotteiden keruulta olisi mahdollista edellyttää työsuhteisuutta. Työsopimussuhteen tunnusmerkeistä on säädetty työsopimuslain (55/2001) 1 luvun 1 §:n 1 momentissa. Työsopimuksesta on kyse, jos työntekijä tai työntekijät yhdessä työkontana sitoutuvat henkilökohtaisesti tekemään työtä työnantajan lukuun tämän johdon ja valvonnan alaisena palkkaa tai muuta vastiketta vastaan. Työsopimuksesta on kyse, vaikka vastikkeesta ei ole sovittu, jos tosiseikoista käy ilmi, että työtä ei ole tarkoitettu tehtäväksi vastikkeetta. Jos kyse on työsopimuksesta, sovelletaan työsopimuslakia ja muuta työlainsäädäntöä. Huomioitavaksi tulisi myös rikoslain 47 luvun 6 §, jossa työnvälitysmaksujen periminen työnhakijalta on kriminalisoitu. TEM:n yhteydessä toimiva Työneuvosto antaa lausuntoja työlainsäädännön soveltamisesta ja tulkinnasta.

Suomen lainsäädännössä ei tällä hetkellä ole säännöksiä siitä, että jokin oikeussuhde olisi tai olisi työsopimussuhde riippumatta siitä, täytyvätkö työsopimussuhteen tunnusmerkit vai eivät. Säännöksiä ei ole myöskään siitä, että jokin toiminta olisi välttämättä järjestettävä työsopimuksen muotoon tai että sitä ei olisi sallittua järjestää työsopimuksen muotoon. Taustalla on sopimusvapaus: lähtökohtaisesti on osapuolten itsensä valittavissa se, millaiseen oikeudelliseen muotoon he järjestävät keskinäiset oikeussuhteensa. Sillä, millainen oikeussuhde on valittu, luonnollisesti on oikeudellisia seuraamuksia. Työneuvosto on lausunnoissaan (TN 1483-10, 3.6.2010 ja TN 1458-14, 24.6.2014) katsonut, että thaimaalaisten luonnonmarjanpoiminnassa ei ollut kyse työsuhteesta.

Olisi myös mahdollista harkita työsopimuksen edellyttämistä maahantulolle luonnontuotteiden keruuseen. Ulkomaalaislainsäädännössä on erilaisia lupakategorioita sen mukaan, millaiseen oikeussuhteeseen on tarkoitus tulla maahan. Työsuhteeseen ja yrittäjätyöhön on omat lupansa. Ulkomaalaislainsäädännössä ei kuitenkaan ole edellytyksiä siitä, mihin muotoon oikeussuhde jossain tehtävässä tulisi määritellä. Ulkomaalaislainsäädäntö koskee maahantuloa ja maassa oleskelua, kun taas oikeussuhteiden aineellisesta sisällöstä säädetään muualla laissa.

Lisäksi jos työsopimus olisi maahantulon edellytys, työsopimusta ei voitaisi edellyttää viisumivapaasti tai muulla perusteella maahan tulevilta. Tämä käytännössä jakaisi luonnontuotteita keräävät ulkomaalaiset oikeuksiltaan ja velvollisuuksiltaan kahteen erilliseen ryhmään. Esimerkiksi viisumivapaista maista tulevat olisivat itsenäisiä ja tuloverosta vapautettuja, kun taas viisumivelvollisista maista tulevat olisivat työsuhteisia ja tuloverovelvollisia.

Työsuhteeseen siirtymisen huonona puolena on, että ei olisi mahdollista estää työntekijöiden lähettämistä ulkomailta. Tällöin palkka- ja muiden työehtojen valvonta Suomessa olisi vaikeaa. Laki tilaajan selvitysvelvollisuudesta ja vastuusta ulkopuolista työvoimaa käytettäessä (1233/2006) velvoittaa tilaajan selvittämään työntekijöiden keskeiset työehdot, mutta ei velvoita tilaajaa huolehtimaan lainmukaisen palkan maksamisesta. Kuten Ruotsissa valtaosin tapahtuu, luonnontuotteiden kerääjät ovat Thaimaasta lähetettyjä työntekijöitä, joiden palkka maksetaan Thaimaassa. Kausityölaki ei tulisi sovellettavaksi, koska se ei koske työntekijöiden lähettämistä. Luonnontuotteiden keruun tuloverovapaus poistuisi.

Luonnontuotteiden keruun saattaminen työsopimussuhteiseksi ilmeisesti edellyttäisi työsopimuksen määritelmän muuttamista työsopimuslaissa. Määritelmän tulisi olla sellainen, että se kattaa myös luonnontuotteiden keruun. Työsopimuksen määritelmän muuttamista työsopimuslaissa pohditaan yhteistyössä työmarkkinajärjestöjen kanssa työ- ja elinkeinoministeriön johtamassa työelämän sääntelyryhmässä. Koska työn määräaika on hallituskauden loppuun mennessä eikä valmistelua tältä osin ole aloitettu, valmistelua ei ole voitu hyödyntää esityksen valmistelussa. Jos luonnontuotteiden keruu myöhemmin tulkinnalla muuttuu tai työsopimuslaissa muutetaan työsopimussuhteiseksi, ehdotettu laki syrjäytyy.

5.2 Ulkomaiden lainsäädäntö ja muut ulkomailla käytetyt keinot

Jokamiehenoikeuden perusteella tapahtuvaa luonnontuotteiden keruuta on merkittävässä mittasuhteissa lähinnä vain Suomessa ja Ruotsissa. Esimerkiksi Norjassa ja Tanskassa jokamiehen-oikeus on osin rajallisempi kuin Suomessa ja Ruotsissa. Myös luonnonolot ja kerättävät luonnontuotteet sekä niiden keruussa käytettävät menetelmät vaihtelevat merkittävästi.

Ruotsiin on tullut luonnontuotteiden kerääjiä Thaimaasta paljon pitempään kuin Suomeen eli jo 1980-luvun puolivälistä lähtien. Osa Ruotsissa toimivista, thaimaalaisten luonnontuotteiden keruuta hyödyntävistä yrityksistä on samoja kuin Suomessa. Merkittävin osa keruusta tapahtuu Pohjois-Ruotsissa eli käytännössä maantieteellisesti hyvin lähellä keskeisiä keruualueita Suomessa.

Luonnontuotteiden keruu Ruotsissa tapahtuu työluvan (*arbetsstillstånd*) nojalla. Työlupahakemuksen on liitettävä työsopimus tai sitova työtarjous. Käytännössä thaimaalaiset luonnontuotteiden kerääjät ovat Thaimaasta lähetettyjä työntekijöitä, ja heidän palkkansa maksetaan Thaimaassa. Luonnontuotteiden keruun työehdot määräytyvät kunta-alan työehtosopimuksen mukaan. Työehtosopimuksen noudattamista valvovat kunta-alan työmarkkinajärjestöt (*Kommunal sekä Skogs- och Lantarbetsgivareförbundet, SLA*). Työehtojen noudattamisen valvonta on osoittautunut vaikeaksi.

Delegationen för migrationsstudier (Delmi) -tutkimuskomitean raportissa (2009:3) todetaan, että thaimaalaisten kerääjien keskimääräinen nettoansio Ruotsissa jää noin 2 000 US dollariin. Syynä on korkeat maksut thaimaalaiselle vuokratyönantajalle. Keskimääräisestä keruuajasta näiden maksujen kattamiseen kuluu 1,6 kuukautta, ja kerääjän itselle jäävien ansioiden keruuajaksi jää keskimäärin 3 viikkoa. Thaimaalaisen agentin kuluveloitukset eivät ole läpinäkyviä. Marja-alan yritykset eivät halua palkata kerääjiä omille listoilleen työnantajavelvoitteiden välttämiseksi, joten toiminta on organisoitu lähetetyksi työksi. Valtio ei voi velvoittaa yrityksiä palkkaamaan kerääjiä suoraan yritysten omaan palvelukseen.

Delmin raportin mukaan marjayritys maksaa thaimaalaiselle agentille kerätyistä marjoista, mitään muita kuluja marjayritykselle ei keruusta aiheudu. Kerättyjen marjojen arvo on samalla tavalla kytketty marjojen päivän hintaan kuin Suomessakin, joten kerääjät eivät etukäteen tarkkaan voi tietää saamansa palkan määrää, joka kytkeytyy urakkaan. Koska kerääjä on thaimaalaisen agentin palveluksessa, ruotsalainen marjayritys voi katkoa ajanjaksoja, jolloin se ostaa kerääjien työnantajalta. Tällä tavalla se voi vaikuttaa urakkapalkkaukseen liittyvään takuupalkkaan niin, että takuupalkkaa ei tarvitse maksaa.

Kerääjät voivat myös itse vapaaehtoisesti luopua takuupalkasta, koska eivät yleensä ole perillä Ruotsin työehtosopimuksesta. Heidän thaimaalaiset työnantajansa eivät useinkaan kykene opastamaan kerääjiä oikean tiedon lähteille, eikä perehdytys kuulu marjayrityksellekään. Siksi kerääjien tietotason vähäisyys on keskeinen ongelma.

Suomessa Pohjois-Pohjanmaan työ- ja elinkeinotoimisto on tehnyt kyselyn kerääjille, joilla on kokemusta keräämisestä myös Ruotsissa. Suurin osa vastaajista on ollut sitä mieltä, että Suomessa on mahdollisuus parempiin ansioihin ja myös olosuhteet Suomessa ovat paremmat kuin Ruotsissa.

Muissa Euroopan maissa jokamiehenoikeutta ei ole lainkaan tai se on huomattavasti Suomea ja Ruotsia rajallisempi. Muualla luonnontuotteiden keruu voi yleensä tapahtua vain maanomistajan luvalla.

6 Lausuntopalautte

6.1 Lausuntopyyntöön saadut vastaukset

Ehdotettua lainsäädäntöä lausunnossaan kannattivat ulkoministeriö, yhdenvertaisuusvaltuutettu, Euroopan kriminaalipolitiikan instituutti HEUNI, Rikosuhrapäivystys, Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä, Arktiset Aromit ry., Suomen luontoyrittäjyysverkosto ry. ja Pirkanmaan työ- ja elinkeinotoimisto. Ympäristöministeriö esitti tarkennuksia jokamiehenoikeuksia koskeviin perusteluihin. Oikeusministeriö esitti tarkennuksia erityisesti seuraamuksia ja valvontaa koskeviin säännöksiin. Oikeusministeriö korosti, että lain soveltamisalan on oltava selvä. Nämä esitykset huomioitiin.

Sosiaali- ja terveysministeriö myös esitti tarkennuksia valvontaa koskeviin eri viranomaisten toimivaltoihin sekä työsuojeluviranomaisen tietojensaantioikeuksien tarkistamista. Myös Pohjois-Suomen aluehallintovirasto, muut aluehallintovirastot sekä Pohjois-Pohjanmaan työ- ja elinkeinotoimisto esittivät valvontaa koskevien säännösten ja niiden perustelujen tarkentamista. Nämä esitykset huomioitiin.

Sosiaali- ja terveysministeriö piti lähtökohtaisesti parempana pyrkimistä sellaiseen yhdenmukaiseen sääntelyyn, jolla voitaisiin parantaa kaiken ulkomaisen työvoiman asemaa ja olosuhteita. SAK esitti, että Suomeen ei tule luoda työntekijöiden kolmatta kategoriaa yrittäjien ja työntekijöiden välimaastoon, vaan että luonnontuotteiden kerääminen tulisi katsoa työsuhteiseksi työksi kuten Ruotsissa. SAK piti huolestuttavana sitä, että ilman työsuhteen liittyvää turvaa luonnontuotteiden keräilyiltä puuttuu oikeus myös työterveyshuoltoon. Näitä esityksiä ei ole huomioitu, koska selvitys luonnontuotteiden keruun mahdolliseksi työsuhteistamiseksi on käynnissä, ks. edellä jakso 5.1.

Yhdenvertaisuusvaltuutettu piti hyvänä sitä, että kaikki ansiot tulee maksaa ennen kerääjän maasta poistumista. Tämä ei poista sitä mahdollista ongelmaa, että ansiot maksetaan lähellä kerääjän poistumista maasta, jolloin eriävien näkemysten selvittämiseen maksuja koskien tai virheellisesti maksettujen ansioiden oikaisemiseen voi jäädä hyvin vähän aikaa. Kerääjällä tulisi olla mahdollista seurata kertyneitä ansioita Suomessa olon ajan. Esitys on huomioitu.

Yhdenvertaisuusvaltuutettu piti tärkeänä, että valvontarooli osoitetaan selkeästi tietyille taholle ja siihen varataan myös riittävät resurssit. Valvontatehtävää varten työsuojeluun tulisi osoittaa lisäresurssi sen sijaan, että tehtävän resurssit katettaisiin ulkomaisen työvoiman hyväksikäytön ehkäisemiseen kohdennetusta lisäresurssista. Pysyvän lisäresurssin mahdollisuutta selvitetään jatkossa.

Yhdenvertaisuusvaltuutettu ja Rikosuhrapäivystys esittivät huolen ulkomaalaisten luonnontuotteiden kerääjien mahdollisuuksista saada oikeutta siviili- tai rikosprosessin kautta. Esitys on huomioitu perusteluissa.

Euroopan Kriminaalipolitiikan instituutti HEUNI katsoi, että olisi tärkeää määritellä mahdollisimman selkeästi mitä kohtuuttomalla veloituksella tarkoitetaan eri kulujen osalta, erityisesti asumisen ja ruokailun osalta. Perehdyttämisen tulisi tapahtua kielellä, jota kerääjät ymmärtävät. Esitykset on huomioitu.

Thaimaan suurlähetystön toimittaman lausunnon mukaan esitys kattaa pääosan luonnontuotteiden kerääjien oikeusasemaan liittyneistä ongelmista. Esityksessä olisi kuitenkin tullut määritellä kerääjät ja koordinaattorit luonnontuotealan yritysten työntekijöiksi ja määritellä minimipalkka. Myös ulkoministeriö lausui, että toisin kuin nykyisin aiesopimuksessa, esityksessä ei ole suoraa

mainintaa kutsujayritysten velvollisuudesta huolehtia, että luonnontuotteiden kerääjillä pitää olla mahdollisuus ansaita vähintään 30 euroa keruupäivältä. Ulkoministeriö ehdottaa, että tästä mainittaisiin selkeästi lakitekstissä. Asiasta on säädetty viisumisäännöstyössä, joten esitystä ei voitu huomioida.

Elintarviketeollisuusliitto ry. ja eräät luonnontuotekeruualan toimijat katsoivat, että taloudellista luotettavuutta koskevien edellytysten tulisi koskea kaikkia yrityksiä tasapuolisesti. Esitys on huomioitu.

6.2 Lainsäädännön arviointineuvoston lausunto

Lainsäädännön arviointineuvoston 15.3.2021 antaman lausunnon mukaan esitysluonnos on selkeästi kirjoitettu, jonka perusteella saa hyvän käsityksen ulkomaisten luonnontuotteiden kerääjien aseman nykytilasta, uudistuksen tavoitteista ja esityksistä. Luonnoksessa on käsitelty eri vaihtoehtoja tavoitteen saavuttamiseksi ja vaihtoehtoihin liittyviä näkökohtia. Vaikutusarvioiden perusteella saa melko hyvän käsityksen esityksen vaikutuksista. Esitysluonnos on kauttaaltaan verrattain huolellisesti valmisteltu.

Arviointineuvoston lausunnon mukaan esitysluonnoksen keskeisimmät puutteet ja kehittämisskohteet ovat:

- i) Ulkomaisten luonnontuotteiden kerääjien ansioiden mittaluokasta tulisi antaa arvio vaihteluvälillä.
- ii) Jokamiehen oikeuksien perusteella marjanpoimintaa saa harjoittaa, mutta sillä ei saa aiheuttaa vähäistä suurempaa haittaa maanomistajalle, maankäytölle tai luonnolle. Esityksessä tulisi käsitellä, millaisia vaikutuksia maanomistajille aiheutuu, etenkin kun ulkomaisten luonnontuotteiden kerääjien määrä mahdollisesti kasvaa.

Arviointineuvosto katsoi, että hallituksen esitysluonnos vastaa pääosin säädösehdotusten vaikutusten arviointiohjetta. Arviointineuvosto suosittelee, että hallituksen esitystä täydennetään neuvoston lausunnon mukaisesti ennen hallituksen esityksen antamista.

Arviointineuvoston lausunnossaan esittämät puutteet ja kehittämiskohteet on huomioitu ennen hallituksen esityksen antamista.

7 Säännöskohtaiset perustelut

7.1 Laki luonnontuotteita keräävien ulkomaalaisten oikeudellisesta asemasta

1 §. *Lain tarkoitus.* Pykälässä säädettäisiin lain tarkoituksesta samoin, kuten nykyisin on sovittu työ- ja elinkeinoministeriön ja ulkoministeriön sekä luonnontuotealan yritysten kanssa luonnontuotteidenpoiminnan aiesopimuksen tarkoituksesta. Lain tarkoituksena olisi parantaa luonnontuotteita keräävien ulkomaalaisten oikeudellista asemaa ja ansaintamahdollisuuksia sekä yhdenmukaistaa alan elinkeinotoiminnan edellytyksiä. Aiesopimuksesta poiketen luonnontuotteiden poimijoista käytettäisiin laissa termiä kerääjä. Vaikka luonnonmarjat yleensä ”poimitaan”, kaikkia jokamiehen oikeuden nojalla kerättäviä luonnontuotteita, kuten kasveja ja kasvinosia ei poimita, vaan ne ”kerätään”. Myös luonnonmarjoja, sieniä tms. voidaan ”kerätä”.

2 §. *Sovellettamisala.* *Ensimmäisen momentin* mukaan lakia sovellettaisiin Suomessa luonnontuotteita keräävien ulkomaalaisten (kerääjä) oikeudelliseen asemaan sekä kerääjien ja luonnontuotekeruualan toimijoiden keskinäisiin oikeuksiin ja velvollisuuksiin.

Lakia sovellettaisiin Suomessa luonnontuotteita keräävien ulkomaalaisten oikeudelliseen asemaan sekä kerääjien ja näiltä luonnontuotteita ostavien yritysten keskinäisiin oikeuksiin ja velvollisuuksiin. Lakia sovellettaisiin luonnontuotekeruualan toimijoihin sekä ulkomaalaisiin, jotka keräävät luonnontuotteita siten, että kerääjät ovat luonnontuotekeruualan toimijan majoituksessa ja ruokahuollossa. Ulkomaalaisella tarkoitetaan ulkomaalaislain 3 §:n 1 kohdan mukaisesti henkilöä, joka ei ole Suomen kansalainen. Lakia ei sovellettaisi esimerkiksi vapaa-aikaan luonnontuotteita kerääviin marjatilojen työntekijöihin. Ulkomaalaisella tarkoitetaan ulkomaalaislain 3 §:n 1 kohdan mukaisesti henkilöä, joka ei ole Suomen kansalainen.

Laki koskisi kahdenlaisia luonnontuotekeruualan toimijoita eli yhtäältä kerääjän Suomeen kutsunutta toimijaa ja toisaalta toimijaa, joka myöhemmin Suomessa järjestää kerääjälle majoituksen ja ruokahuollon tarkoituksena ostaa häneltä kerättyjä luonnontuotteita. Säännös liittyy kerääjän oikeuteen myydä keräämänsä luonnontuotteet kenelle tahansa sekä siihen että kerääjän maahan kutsunut toimija ei voisi välttyä esitetyn lain mukaisesta vastuusta siirtämällä kerääjän esimerkiksi alihankkijansa majoitukseen. Molempia toimijoita varten laissa olisivat omat säännöksensä.

Toisessa momentissa säädettäisiin, että kerääjän Suomeen kutsuneen luonnontuotekeruualan toimijan 6 ja 7 §:n 1 momentissa säädettyjä velvollisuuksia sovellettaisiin myös toimijaan, joka ei ole kutsunut kerääjää maahan, mutta joka itse tai jonka lukuun muu taho järjestää kerääjille majoituksen, keruuvälineet tai ajoneuvot tarkoituksella saada ostetuksi kerääjiltä näiden keräämiä luonnontuotteita. Säännös koskisi toimijaa, jonka majoitukseen ja ruokahuoltoon luonnontuotteiden kerääjät Suomessa jo ollessaan myöhemmin siirtyvät. Lisäksi säännös koskisi toimijaa, jonka majoituksessa on luonnontuotteiden kerääjiä, jotka ovat viisumivapaan valtion kansalaisia. Laki ei miltään osin koskisi muita kerääjiltä luonnontuotteita ostavia tahoja.

Kolmannessa momentissa säädettäisiin siitä, mitä laissa tarkoitetaan luonnontuotteilla. Määritelmä kytkettäisiin tuloverolain 89 §:än, jossa säädetään tuloverovapaista luonnontuotetuloista. Mainitun pykälän mukaan luonnonvaraisten käpyjen, marjojen ja sienien sekä sellaisten luonnonvaraisten kasvien tai niiden osien, joita kerätään käytettäväksi ihmisravintona, lääkkeenä tai lääkeaineen valmistuksessa, kerääjän näiden tuotteiden luovutuksesta saama tulo ei ole veronalaista tuloa, jollei tuloa ole pidettävä palkkana. Kaikkien säännöksessä mainittujen luonnontuotteiden kerääminen ei kuitenkaan ole mahdollista jokamiehenoikeuden nojalla ilman omistajan lupaa. Tämä täsmennys mainittaisiin säännöksessä.

3 §. Suhde muuhun lainsäädäntöön. Laissa ei säädettäisi ulkomaalaisen maahantulosta, maassa oleskelusta eikä työnteko-oikeudesta. *Ensimmäisessä momentissa* säädettäisiin siksi, että luonnontuotteiden kerääjien maahantuloon, maastalähtöön sekä oleskeluun ja työntekoon sovelletaan ulkomaalaislain (301/2004) maahantuloa, maastalähtöä sekä oleskelua ja työntekoa koskevia säännöksiä.

Ehdotettu laki ei tyhjentävästi sääntele luonnontuotteiden kerääjien ja heiltä luonnontuotteita ostavien tahojen välisiä oikeussuhteita. Siksi *toisessa momentissa* säädettäisiin selkeyden vuoksi, että kerääjän ja luonnontuotekeruualan toimijan oikeudet ja velvollisuudet kerääjän Suomessa oleskelun ja työskentelyn aikana määräytyvät paitsi ehdotetun lain, myös muun voimassa olevan lainsäädännön mukaisesti. Säännös olisi pakottava siten, että laissa säädettävistä asioista ei voitaisi sopia toisin luonnontuotteiden kerääjän vahingoksi.

Työsopimussuhteen tunnusmerkeistä on säädetty työsopimuslain 1 luvun 1 §:n 1 momentissa. Myös luonnontuotteiden kerääminen voi tapauskohtaisesti arvioiden täyttää työsopimussuhteen tunnusmerkit, jolloin työlainsäädäntö työnantajavelvoitteineen tulee sovellettavaksi. Tällöin ehdotetun lain soveltaminen käy tarpeettomaksi. Siksi *kolmannessa momentissa* säädettäisiin, että

jos kerääjän ja luonnontuotekeruualan toimijan välinen oikeussuhde täyttää työsopimuslain (55/2001) 1 §:ssä säädetty työsuhteen tunnusmerkit, lakia ei sovelleta.

4 §. Kerääjän oikeudet. Pykälässä säädettäisiin kerääjän erityisistä oikeuksista siten, että oikeudet olisivat sopusoinnussa jokamiehenoikeuden nojalla tapahtuvat toiminnan kanssa. Säännöksen tarkoitus on olla oikeustilaa selkeyttävä, eikä se vaikuttaisi niihin oikeuksiin, jotka luonnontuotteiden kerääjällä on muun lainsäädännön nojalla.

Luonnontuotteiden kerääjän oikeusaseman kannalta on olennaista, että hänellä on oikeus myydä poimimansa luonnontuotteet valitsemalleen taholle, myös muulle kuin hänet Suomeen kutsuneelle luonnontuotekeruualan toimijalle. Tästä säädettäisiin pykälän *ensimmäisessä kohdassa*. Ostajien kilpailuttamisella kerääjä voi pyrkiä saamaan keräämistään luonnontuotteista parhaan mahdollisen hinnan.

Helsingin hallinto-oikeus perusteli viisumin kumoamista koskevassa päätöksessään (08803/17/3108, 14.12.2018), että luonnontuotteita keräämään tulleilla ulkomaalaisilla tuli olla oikeus siirtyä luonnontuotekeruualan toimijan järjestämästä majoituksesta ja ruokahuollosta valitsemaansa muuhun majoitukseen ja ruokahuoltoon, kun maahantulon tarkoitus ei muuttunut. Koska nämä edellytykset täyttyivät, luonnontuotteiden kerääjille myönnettyjä viisumeita ei voitu hallinto-oikeuden mukaan kumota. Tästä oikeudesta säädettäisiin pykälän *toisessa kohdassa*. Mahdollisuudella vaihtaa majoituksen ja ruokahuollon järjestäjää luonnontuotteiden kerääjä voi säilyttää itsenäisen asemansa suhteessa luonnontuotekeruualan toimijoihin.

Luonnontuotteiden kerääjän itsenäisen aseman varmistamiseen liittyy myös se, että kerääjällä tulee olla oikeus itse päättää maahantulon ja maasta poistumisen ajankohdasta sekä keruun aikatauluttamisesta. Näistä säädettäisiin pykälän *kolmannessa ja neljännessä kohdassa*.

5 §. Luonnontuotekeruualan toimijan luotettavuus. Pykälässä säädettäisiin luonnontuotekeruualan toimijan luotettavuudesta. Luonnontuotekeruualan tasapuolisen kilpailun sekä harmaan talouden torjunnan kannalta on tärkeää, että alalla toimivat yritykset hoitavat sekä velvoitteensa kerääjiä ja muita toimijoita kohtaan, että myös lakisääteiset velvoitteensa. Veroihin, sosiaalivakuutusmaksuihin sekä Tullin perimiin maksuihin liittyvät laissa säädetty velvollisuudet ovat erilaisia rekisteröintiä, ilmoittamista sekä suoritteiden maksamista koskevia velvoitteita. Näiden hoitamattomuus voi kuvastaa toimijan taloudellista epäluotettavuutta. Velvoitteitaan laiminlyövä toimija saa muihin verrattuna perusteettomasti etua välttämällä julkisoikeudellisia maksuja ja haittaa toiminnallaan tasapuolista kilpailua esimerkiksi myymällä tuotteitaan muita halvemmalla. Toimijan maksukyvyttömyys lisää myös riskiä väärinkäytöksiin ja velvollisuuksien laiminlyönteihin ja on näin ollen taloudelliseen luotettavuuteen ratkaisevasti vaikuttava seikka.

Pykälässä *1 momentissa* ehdotetaan säädettäväksi, että luonnontuotekeruualan toimijan tulee olla luotettava. Joka ei ole luotettava, ei voisi toimia 2 §:n 2 momentissa tarkoitettuna luonnontuotekeruualan toimijana. Toimijaa ei pidettäisi luotettavana, jos toimija on kolmen arviota edeltäneen vuoden aikana elinkeinotoiminnassaan toistuvasti osoittanut ilmeistä piittaamattomuutta luonnontuotteita keräävien ulkomaalaisten oikeudellisesta asemasta annetun lain säännöksistä tai jos toimija on kolmen arviota edeltäneen vuoden aikana toistuvasti tai huomattavassa määrin laiminlyönyt veroihin, lakisääteisiin eläke-, tapaturma- tai työttömyysvakuutusmaksuihin taikka tullin perimiin maksuihin liittyvien rekisteröitymis-, ilmoitus- tai maksuvelvollisuuksien hoitamisen tai jos toimijalla on maksukyyn nähden vähäistä suurempia velkoja perittävänä ulosotossa tai velkoja, jotka on palautettu ulosotosta varattomuusestetodistuksin.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin, keitä 1 momentissa tarkoitettu vaatimus luotettavuudesta koskee silloin, kun ilmoituksen tekijänä on oikeushenkilö. Jotta vaatimus luotettavuudesta oikeushenkilön kohdalla täyttyisi, kaikkien säännöksessä lueteltujen tahojen on oltava luotettavia. Ehdotuksen mukaan vaatimus luotettavuudesta koskee toimitusjohtajaa ja hänen sijaistaan, hallituksen jäsentä ja varajäsentä, hallintoneuvoston ja siihen rinnastettavan toimielimen jäsentä ja varajäsentä, vastuunalaista yhtiömiestä sekä muuta ylimpään johtoon kuuluvaa. Vaatimus luotettavuudesta koskee myös henkilöä, jolla on suoraan tai välillisesti vähintään 25 prosenttia osakeyhtiön osakkeista tai osakkeiden tuottamasta äänivallasta tai vastaava omistus- tai määräämisvalta, jos kyseessä on muu yhteisö kuin osakeyhtiö.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin mahdollisuudesta ottaa luotettavuuden arvioinnissa huomioon myös toimijaan ja sen vastuuhenkilöihin välittömästi tai välillisesti kytköksissä olevien yritysten ja yhteisöjen velvoitteidenhoito. Momentti sisältää viittauksen yritys- ja yhteisötietolain (244/2001) 3 §:ään, jossa luetellaan kyseisen lain mukaisesti rekisteröitävät yritykset ja yhteisöt. Yritykseen ja yhteisöön välittömästi kytkeytyvällä yrityksellä tai yhteisöllä tarkoitetaan esimerkiksi yrityksen tai yhteisön osittain tai kokonaan omistavaa osakeyhtiötä tai avoimen yhtiön yhtiömiehenä olevaa osakeyhtiötä. Yritykseen tai yhteisöön välillisesti kytkeytyvällä yrityksellä tai yhteisöllä puolestaan tarkoitetaan esimerkiksi yritykseen tai yhteisöön sen vastuuhenkilön taikka toisen yrityksen tai yhteisön kautta kytkeytyviä yrityksiä ja yhteisöjä. Osakeyhtiöön välillisesti kytkeytyvä yritys tai yhteisö on esimerkiksi sen hallituksen jäsenen yksin omistama toinen osakeyhtiö tai emoyhtiön omistama sisaryhtiö. Luonnolliseen henkilöön välittömästi kytkeytyvällä yrityksellä tai yhteisöllä tarkoitetaan yritystä tai yhteisöä, jossa hän toimii tai on toiminut vastuuhenkilönä. Luonnolliseen henkilöön välillisesti kytkeytyvällä yrityksellä tai yhteisöllä tarkoitettaisiin henkilön välittömään yritys- tai yhteisökytkentään välittömästi tai välillisesti kytkeytyviä yrityksiä tai yhteisöjä, kuten emoyhtiötä, jonka tytäryhtiön hallitukseen henkilö kuuluu. Tältä osin valvontaviranomainen voisi tehdä luotettavuuden arviointia edeltävältä kolmelta vuodelta. Tätä vanhempien kytkösten selvittäminen ei siis olisi tarpeen.

Toimijan luotettavuutta arvioitaessa tulisi kiinnittää huomiota laiminlyönnin toistuvuuteen ja euromääräiseen suuruuteen, mikäli tämä on mitattavissa. Esimerkiksi yksittäiset, unohtukseen tai huolimattomuuteen rinnastuvat ilmoituslaiminlyönnit tai rahamäärältään pienet maksulaiminlyönnit eivät yleensä osoittaisi luonnontuotekeruualan toimijaa epäluotettavaksi. Toimijaa ei tulisi pitää epäluotettavana myöskään, jos esimerkiksi verovelasta on tehty maksusuunnitelma ja sen ehtoja noudatetaan.

Luotettavuuden selvittäminen toimijan tai toimijana olevan oikeushenkilön vastuuhenkilöiden muun yritystoiminnan osalta olisi harkinnanvaraista, mutta ei edellyttäisi sitä, että toimijan luotettavuutta on syytä epäillä. Selvittäminen olisi tarpeen erityisesti silloin, kun pelkästään toimijan taikka tämän vastuuhenkilöiden tietojen perusteella ei olisi mahdollista muodostaa riittävää kuvaa luotettavuuden arvioimiseksi. Esimerkiksi tilanteessa, jossa toimija on vasta perustettu osakeyhtiö tai yrityksen vastuuhenkilöissä on tapahtunut huomattavia muutoksia, voisi luotettavuuden arvioimiseksi olla tarpeen selvittää sen vastuuhenkilöiden ja omistajien muu tai aikaisempi yritystoiminta. Mikäli toimijan taikka tämän vastuuhenkilön muussa tai aikaisemmassa yritystoiminnassa on toistuvasti tai huomattavassa määrin laiminlyöty 1 momentissa tarkoitettuja velvoitteita, toimijaa tai tämän vastuuhenkilöä ei voitaisi pitää säännöksessä tarkoitettulla tavalla luotettavana. Luotettavuuden selvittäminen 3 momentissa kuvatulla tavalla ei yleensä olisi tarpeen, jos luonnontuotekeruualan toimijan ja sen vastuuhenkilöiden toiminta on ollut usean vuoden ajan vakiintunutta eikä ole muutoinkaan herännyt syytä epäillä näiden luotettavuutta.

6 §. Kerääjän Suomeen kutsuneen luonnontuotekeruualan toimijan velvollisuudet. Kerääjän Suomeen kutsuneen luonnontuotekeruualan toimijan velvollisuuksista säädettäisiin pääosin

vastaavasti kuin mitä nykyisin edellytetään aiesopimuksessa. Velvollisuuksien konkreettisesta sisällöstä on olemassa hallinnollista seurantakäytäntöä noin kuuden vuoden ajalta, jolloin on sovellettu aiesopimusmenettelyä. Velvollisuudet koskisivat luonnontuotteiden kerääjien perehdyttämistä keräämiseen ja olosuhteisiin Suomessa, luonnontuotekeruualan toimijan ja tämän lukuun toimivien tahojen ja kerääjien keskinäisiin oikeudellisiin suhteisiin, oikeuksiin ja velvollisuuksiin Suomessa, jokamiehenoikeuksiin, paikallisyhteisössä toimimiseen sekä muuhun keruun kannalta olennaisiin seikkoihin (1 kohta). Perehdyttämisvelvollisuus olisi soveltuvin osin samanlainen kuin työturvallisuuslain (738/2002) 14 §:ssä (työntekijälle annettava opetus ja ohjaus), joka kuuluu työsuojeluviranomaisen valvonnan piiriin. Olennaista on, että kerääjä perehdytetään keruun suorittamiseen siten, että se voi tapahtua tuloksellisesti ja turvallisesti ja että kerääjä tietää, minkä tahon puoleen voi kääntyä tarvitessaan neuvontaa tai apua mahdollisissa ongelmatilanteissa. Olennaista on, että perehdytys tapahtuu kielellä, jota kerääjät ymmärtävät. Koska kerääminen on itsenäistä työtä, keräämiseen liittyvät työtavat jäävät kuitenkin pääosin kerääjien omaan harkintaan.

Luonnontuotekeruualan toimijalla olisi yhteistyövelvollisuus eli hänen tulisi seurata satotilannetta ja myötävaikuttaa keruuseen niin, että jokaisella kerääjällä olisi mahdollisuus mahdollisimman suureen keruuansoon (2 kohta). Käytännössä tämä yhteistoimintavelvoite tarkoittaisi sitä, että toimijan tulisi seurata luonnontuotteiden satotilannetta Luonnonvarakeskuksen ja muiden alan toimijoiden satoennusteiden ja muun ajantasaisen tiedon perusteella. Lisäksi toimijan tulisi huomioida alueet, joilta luonnontuotteet on jo kerätty. Hankkimansa tiedon perusteella toimijan tulisi tiedottaa kerääjiä tuottoisista satoalueista. Luonnontuotekeruualan toimijan yhteistyövelvollisuus on tärkeä siksi, että ulkomaalaisilla luonnontuotteiden kerääjillä ei käytännössä ole mahdollista tehdä tällaista analyysia. Yhteistyövelvoitteesta huolehtiminen voitaisiin todeta kerääjiltä saatavalla palautteella.

Luonnontuotekeruualan toimijan tulisi lisäksi pitää tarjolla majoitus, joka täyttää terveydensuojelulain (763/1994) vaatimukset (3 kohta). Vastaavan kaltainen säännös sisältyy myös työntekijöiden lähettämisestä annetun lain 6 a §:än. Terveydensuojelulain 26 §:ssä säädetään asunnon ja muun oleskelutilan terveydellisistä vaatimuksista ja 27 §:ssä asunnossa tai muussa oleskelutilassa esiintyvistä terveyshaitasta. Terveydensuojeluasetuksen (1280/1994) 5 luvussa ja asunnon ja muun oleskelutilan terveydellisistä olosuhteista sekä ulkopuolisten asiantuntijoiden pätevyysvaatimuksista annetussa sosiaali- ja terveysministeriön asetuksessa (545/2015) säädetään asunnon ja muun oleskelutilan terveydellisistä vaatimuksista. Terveydensuojeluasetuksen 16 §:ssä säädetään asunnon tai muun oleskelutilan henkilömäärästä.

Kerääjien majoituksen kannalta merkityksellinen on myös asuin-, majoitus- ja työtiloista annettun ympäristöministeriön asetus (1008/2017). Asetuksen 8 §:n mukaan asuinhuoneiston tilojen ja pohjaratkaisun on oltava aiottu käyttäjämäärä, asuntojen yhteiset tilat ja käyttötarpeiden muutokset huomioon ottaen asumisen kannalta tarkoituksenmukaisia. Asuinhuoneistossa on oltava toiminnan kannalta tarkoituksenmukaiset tilat lepoa, oleskelua ja vapaa-ajan viettoa, ruokailua ja ruoanvalmistusta, hygienian hoitoa sekä asumiseen liittyvää välttämätöntä huoltoa ja säilytystä varten. Tilat on varustettava niiden käytön edellyttämällä kalusteilla, varusteilla sekä teknisillä asennuksilla. Asuinhuoneistossa on aina oltava käymälä sekä riittävä perusvarustus henkilökohtaisen hygienian hoitoa ja ruoanvalmistusta varten.

Majoituksen paloturvallisuuden kannalta tulee huomata pelastuslain (379/2011) 17 §, jonka mukaan asunto on varustettava riittävällä määrällä palovaroittimia tai muita laitteita, jotka mahdollisimman aikaisin havaitsevat alkavan tulipalon ja varoittavat asunnossa olevia. Toimivien palovaroittimien lisäksi majoitusta tarjoavan velvollisuuksiin kuuluu huolehtia, että poistumisreitit ovat kulkukelpoisia ja esteettömiä. Majoittujille tulisi antaa ohjeistusta tulipalon ja muiden

hätätilanteiden varalle sekä opastusta esimerkiksi grillin, takan ja saunan turvallisesta käyttämisestä.

Ruokahuollon asianmukaisuudella tarkoitettaisiin sitä, että tarjolla oleva ravinto on laadultaan hyvää ja vastaa kalorisäällöltään keruutyössä kuluvaan energiamäärään.

Luonnontuotekeruualan toimijan tulisi pitää kerääjälle tarjolla katsastettu ajoneuvokalusto keruupaikoille kulkemiseen ja luonnontuotteiden kuljettamiseen (4 kohta). Samoin hänen tulisi pitää kerääjälle tarjolla keruuvälineet ja keruuvälineet (5 kohta). Myös nämä velvollisuudet ovat yhdenmukaisia nykyisen aiesopimuksen edellytysten kanssa.

Kuten nykyisinkin, luonnontuotekeruualan toimijan tulisi huolehtia siitä, että kulloinkin voimassa olevat luonnontuotteiden sisäänostohinnat ovat kerääjän tiedossa (6 kohta). Koska kerättyjen luonnontuotteiden sisäänostohinta on merkityksellinen myös kerääjän harkitessa Suomeen tulemista, sisäänostohinta tulisi antaa kerääjälle jo ennen tämän Suomeen lähtemistä. Silloin kun ei ole kyse työsuhteesta, kerääjän ja luonnontuotekeruualan toimijan ei yleensä ole mahdollista sopia kerättyjen luonnontuotteiden ostohintaa. Tieto sisäänostohinnasta tulisi kuitenkin antaa. Kerääjän oikeusaseman kannalta on myös merkityksellistä, että keruun alkaessa tiedossa oleva sisäänostohinta ei keruupäivän aikana laske. Olennaista on myös, että kerääjällä on tieto häneltä veloittavista kuluista. Myös tämä tieto tulisi antaa kerääjälle jo ennen tämän Suomeen saapumista.

Luonnontuotekeruualan toimijan tulisi myös varmistaa, että kerääjällä on mahdollisuus antaa palautetta toimijalle sekä toimivaltaisille viranomaisille. Tämä varmistettaisiin toimijan velvollisuudella pitää kerääjien nähtävillä viranomaisten yhteystiedot palautteen antamista varten (7 kohta). Suora palaute kerääjiltä on tärkeä luonnontuotteiden keruun seuranta- ja toiminnan kehittämiskeino. Toimivaltaisilla viranomaisilla tarkoitettaisiin työsuojeluviranomaista, työ- ja elinkeinotoimistoa sekä muita viranomaisia, joiden lakisääteiseen valvontatehtävään liittyviä seikkoja ehdotettavaan lakiin sisältyy.

Lain noudattamisen valvonnan onnistumiseksi luonnontuotekeruualan toimijan tulisi ennalta ilmoittaa kerääjien tukikohdat työsuojeluviranomaiselle (8 kohta). Tukikohdat ovat käytännössä kerääjien leirejä, joissa kerätyt luonnontuotteet punnitaan ja niillä käydään kauppaa, kerääjille valmistetaan ruokaa ja joissa ajoneuvot ja keräysvälineet huolletaan ja korjataan. Tukikohdat toimivat myös kerääjien majoituspaikkoina ja keskuksina, joissa kerääjät perehdytetään sekä opastetaan maastoon. Tieto tukikohtien sijainnista on tärkeää siksi, että työsuojeluviranomainen voisi tavoittaa kerääjät ja luonnontuotekeruualan toimijat. Tieto tukikohtien sijainnista tulisi toimittaa työsuojeluviranomaisen julkisesti ilmoittamaan osoitteeseen, joka voisi olla esimerkiksi yksi nimenomainen sähköpostiosoite. Jos keruukauden aikana kerääjien tukikohta muuttuu, myös uudesta tukikohdasta tulisi tehdä ennakoilmoitus.

7 §. Ansioiden maksaminen ja kulujen veloittamista koskevat kiellot. Pykälä on luonnontuotteiden kerääjien oikeusaseman parantamisen kannalta olennainen. Luonnontuotekeruualan toimijan tulisi järjestää kerääjälle ajantasainen ansioiden kertymisen seuranta sekä maksaa kerääjän kaikki keruuanasiat ennen kerääjän maasta poistumista. Useimmilla toimijoilla on nykyisinkin ajantasainen ansioiden kertymisen seurantarjestelmä. Koska kerääjän kannalta kyse on keskeisestä seikasta, edellytyksestä säädettäisiin laissa. Velvollisuus maksaa kaikki kertyneet ansion kokonaisuudessaan ennen maasta poistumista on ollut myös aiesopimuksessa. Nykyisessä aiesopimuksessa on 14 päivän joustovara. Keruuanasioiden päättymiseen kerääjälle maasta poistumisen jälkeen liittyy kuitenkin riskejä, joten ehdotetussa laissa ei olisi joustovaraa keruuanasioiden maksamisessa. Velvoitteeseen poikkeuksena tulee huomioida poimijan ennalta suunnittelemat maasta poistumiset.

Suomessa ja Suomen ulkopuolella kerääjälle kertyvät kulut pienentävät merkittävästi kerääjän ansioita. Kulujen veloittamisen kieltä koskeva säännös olisi osittain ehdoton eli kieltäisi kulujen veloittamisen kokonaan. Osittain säännös sallisi kulujen veloittamisen, mutta kuitenkin kieltäisi kohtuuttomien kulujen veloittamisen.

Pykälässä asetettaisiin luonnontuotekeruualan toimijalle velvollisuus huolehtia myös siitä, että toimijan lukuun toimiva taho noudattaa kulujen veloittamista koskevaa kieltä. Luonnontuotekeruualan toimijalla olisi velvollisuus sopimusehdoissaan huolehtia siitä, että luonnontuotekeruualan toimijan lukuun toimiva taho tai edustaja ei peri kerääjältä kiellettyjä tai kohtuuttomia maksuja. Säännös ulottaisi luonnontuotekeruualan toimijan kautta kulujen veloittamiskiellon myös Suomen rajojen ulkopuolelle, kun on kyse toimijan lukuun toimivasta tahosta. Säännös olisi olennainen luonnontuotteiden kerääjän oikeusaseman parantamisen näkökulmasta.

Ehdottomasti olisi kiellettyä maksun periminen kerääjän perehdyttämisestä, rekrytoinnista sekä Suomeen ja Suomesta pois matkustamiseen liittyvistä palveluista ja koron periminen mahdollisesta kerääjän matkakulujen rahoittamisesta. Luonnontuotekeruualan toimijan yhteistyövelvollisuudesta huolehtimisesta ei myöskään olisi luvallista periä maksua.

Kerääjien rekrytointiin liittyvä veloituksen kieltö vastaa julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annetun lain (916/2012) 12 luvun 5 §:n 1 momentissa säädettyä työnvälityksen maksukieltä. Mainitun säännöksen mukaan yksityisiä työvoimapalveluja tarjoavat eivät saa periä maksua henkilöasiakkaalta tarjoamistaan työnvälityspalveluista (*työnvälityksen maksukieltö*). Rikoslain 47 luvun 6 §:ssä säädetään, että joka julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annetun lain 12 luvun 5 §:n 1 momentissa säädetyn työnvälityksen maksukiellon vastaisesti perii maksun henkilöasiakkaalta, on tuomittava työnvälityksen maksukiellon rikkomisesta sakkoon tai vankeuteen enintään yhdeksi vuodeksi. Rangaistukseen voidaan rikoslain 1 luvun edellytyksin tuomita, vaikka rikos olisi tehty ulkomailla. Vastaava kerääjien rekrytointiin liittyvä veloituksen kieltö on tärkeä kerääjien oikeusaseman parantamisen kannalta, erityisesti kerääjien kohtuuttoman velkaantumisen ehkäisemiseksi.

Kohtuuttomien veloitusten kieltö koskisi veloitusta majoituksen, ruokailun, ajoneuvojen, keruuvälineiden tai muiden keräämisessä tarvittavien varusteiden järjestämisestä ja ylläpitämisestä sekä muusta suoranaisesti poiminnan järjestämiseen liittyvästä palvelusta, jonka luonnontuotekeruualan toimija tai toimijan lukuun toimiva taho veloittaa (6 §:n 1 momentin 3–5 kohdat). Kohtuuttomuudella tarkoitettaisiin sitä, että veloitus ei saisi olla selvässä epäsuhteessa tarjottuun palveluun nähden. Epäsuhdetta tulisi arvioida suhteessa siihen, mitä vastaavasta palvelusta yleensä vastaavissa yhteyksissä luonnontuotekeruualan toimija tai hänen lukuunsa toimiva taho voivat periä. Lisäksi perittyjen kulujen tulisi vastata korkeintaan todellisia toimijalle syntyneitä kuluja. Esimerkiksi ajan varaaminen viisumihakemuksen jättämistä varten tai lääkärin-tarkastusajan varaamisesta luonnontuotekeruualan toimija tai hänen lukuunsa toimiva taho voivat periä kerääjältä esimerkiksi 0-20 euroa. Bussi- tai junalipun varaamisesta ei yleensä ole kohtuullista veloittaa mitään, koska kerääjä lähtökohtaisesti voi ja osaa tehdä sen itsekin. Ennen Suomeen lähtöä järjestettävästä perehdytystilaisuudesta veloitus voi olla esimerkiksi 30 euroa kultakin kerääjältä.

Keräämisen järjestämiseen ja Suomeen ja Suomesta matkustamiseen liittyvä veloitusten kieltö koskisi luonnontuotekeruualan toimijaa ja hänen lukuunsa toimivaa tahoa. Säännös ei koskisi muiden palveluja tarjoavien tahojen ja elinkeinonharjoittajien elinkeinotoimintaan kuuluvia säännönmukaisia veloituksia. Tällaisia ovat esimerkiksi viisumimaksu, lääkärin-tarkastuksen palkkio tai lentoyhtiön matkalippuveloitus. Viisumimaksun lisäksi viisuminhakijalta veloitetaan palvelumaksu, kun hän asioi ulkoisen palveluntarjoajan toimipisteessä.

Ansioiden maksamisen ja maksukieltojen noudattamisen valvonta tehtäisiin luonnontuotekeruualan toimijan toimittamien asiakirjojen perusteella jälkikäteen. Asiakirjat arvioisi työ- ja elinkeinotoimisto ja antaisi niistä pyydettyä lausunnon edustustolle tai työsuojeluviranomaiselle (8§).

8 §. Työ- ja elinkeinotoimiston tehtävät. Pykälän *1 momentissa* säädettäisiin, että työ- ja elinkeinotoimisto arvioisi, onko luonnontuotekeruualan toimija 5 §:ssä tarkoitettulla tavalla luotettava. Päätös annettaisiin toimijan pyynnöstä vuodeksi kerrallaan. Vuoden määräaika olisi tarpeen sen varmistamiseksi, että toimijalla on kyky vastata velvoitteistaan jokaisella keruukaudella. Keskeinen tietojen lähteen toimijan luotettavuuden arvioinnissa olisi velvoitteidenhoitoselvitys (VHS), johon työ- ja elinkeinotoimistolla olisi tietojensaantioikeus ehdotetun 11 §:n nojalla. Tarvittaessa työ- ja elinkeinotoimisto voisi kuitenkin käyttää arvion pohjana olevassa selvityksessään myös sellaisia tietolähteitä, joista sillä olisi lain nojalla tietojensaantioikeus. Toimija säilyttäisi päätöksen ja esittäisi sen tarvittaessa valvovalle viranomaiselle.

Pykälän *2 momentissa* säädettäisiin Suomen edustustolle annettavasta lausunnosta. 2014 käytössä ollut lausunnotmenettely on osoittanut, että Suomen edustustot tarvitsevat mainitun asiantuntijaviranomaisen antaman arvion viisumin myöntämistä harkitakseen. Nykyisin Suomen edustustoja viisumin myöntämisessä avustaa lausunnotmenettelyllä Pohjois-Pohjanmaan työ- ja elinkeinotoimisto niiden vakavaraisuus- ja luotettavuuskriteerien perusteella, joista alan yritysten kanssa on sovittu aiesopimus- ja konsultaatiomenettelyssä. Tarkoitus on, että Pohjois-Pohjanmaan työ- ja elinkeinotoimistolla olisi edelleen työ- ja elinkeinoministeriön määräämä valtakunnallinen erikoistumistehtävä ulkomaalaisten luonnontuotteiden kerääjien neuvonnassa.

Pykälän *3 momentissa* säädettäisiin lain soveltamista koskevasta neuvonnasta. Neuvontatehtävä olisi työ- ja elinkeinotoimiston ja työsuojeluviranomaisten yhteinen. Perusteluna on, että kummallakin viranomaisella on keskeinen tehtävä lain soveltamisessa. Yhteisessä neuvontatehtävässä onnistuminen edellyttää kummankin viranomaisen hyvää yhteistoimintaa ja sujuvaa tietojen vaihtoa.

9 §. Valvonta. Pykälän *1 momentissa* säädettäisiin, että ehdotetun lain säännösten noudattamista valvoisivat työsuojeluviranomaiset siten, kuin laissa työsuojelun valvonnasta ja työpaikan työsuojeluyhteistoiminnasta (44/2006) säädetään, siltä osin kuin valvonta ei kuulu muulle toimivaltaiselle viranomaiselle. Työsuojeluviranomaisella on nykyisin osana ulkomaalaislain mukaista valvontatehtäväänsä velvollisuus valvoa luonnontuotteiden keruuseen liittyvien tukihenkilöiden työehto- ja työnteko-oikeuskysymyksiä ja tässä tarkoituksessa myös oikeus päästä luonnontuotealan yritysten tiloihin ja kerääjien leireihin. Ehdotetun lain säännösten valvonta muodostaisi johdonmukaisen kokonaisuuden työsuojeluviranomaisen ulkomaalaislaissa säädettyjen asioiden valvontaan.

Ehdotettuun lakiin sisältyy luonnontuotekeruualan toimijan velvollisuuksia, joiden valvonta kuuluu lain nojalla muulle viranomaiselle kuin työsuojeluviranomaiselle. Majoitusta koskeva valvonta kuuluu terveydensuojelulain nojalla kunnan terveydensuojeluviranomaiselle. Kunnan terveydensuojeluviranomainen tekee terveydensuojelulain valvomiseksi suunnitelmallista ja terveyshaittaepäilyihin nojautuvaa asuinolosuhteisiin liittyvää valvontaa. Kunnan rakennusvalvontaviranomaisella on maankäyttö- ja rakennuslain (132/1999) 183 §:n nojalla oikeus maankäyttö- ja rakennuslain mukaisen valvontatehtävän hoitamiseksi päästä rakennuskohteeseen ja suorittaa siinä tarkastuksia ja tutkimuksia. Jos on perusteltu syy epäillä, että rakentamista tai rakennuksen kunnossapitoa koskevia säännöksiä, määräyksiä tai kieltoja on rikottu, rakennusvalvontaviranomaisella on oikeus päästä myös rakennukseen tai huonetiloihin. Tarkastuksen toimittamisesta on ilmoitettava vähintään yhtä vuorokautta aikaisemmin rakennuksen tai huonetilan omistajalle ja haltijalle.

Palotarkastuksia ja muita pelastuslain (379/2011) mukaisen valvontatehtävän edellyttämiä toimenpiteitä suorittaa alueen pelastusviranomainen. Palotarkastus saadaan pelastuslain nojalla suorittaa rakennuksessa ja rakennelmassa, niihin kuuluvissa huoneistoissa ja asunnoissa sekä muissa kohteissa. Palotarkastuksen suorittaja on päästettävä kaikkiin tarkastettaviin tiloihin ja kohteisiin. Tarkastettavan kohteen edustajan on esitettävä säädöksissä vaaditut suunnitelmat, muut asiakirjat ja järjestelyt. Ajoneuvojen katsastuksia valvoo Liikenne- ja viestintävirasto Traficom sekä kentällä poliisi.

Työsuojeluviranomaiselle kuuluvia keskeisiä valvottavia asioita olisivat 4 §:ssä tarkoitettujen kerääjän oikeuksien toteutuminen, 6 §:n 1 kohdassa tarkoitettu perehdyttäminen, luonnontuotekeruualan toimijan yhteistyövelvollisuus, 6 §:n 5 kohdassa tarkoitettujen keruuvälineiden ja -varusteiden, 6 §:n 6 kohdassa tarkoitettu sisäänostohinta ja 6 §:n 7 kohdassa tarkoitettu palaute. Työsuojelun valvonnasta ja työpaikan työsuojeluyhteistoiminnasta annetun lain 1 §:n 2 momentin mukaan mitä 2, 3 ja 6 luvussa säädetään työnantajasta ja työpaikasta, sovelletaan soveltuvin osin muihin tahoihin, joita työsuojeluviranomainen valvoo.

Eri viranomaisten tehokas valvonta edellyttää viranomaisten hyvää yhteistoimintaa. Luonnontuotekeruualalla voisi olla perusteltua harjoittaa vastaavanlaista moniviranomaisvalvontaa kuin Kuopion alueella on tehty peltomarjanviljelyssä. Tämä mahdollistaisi laaja-alaisen viranomaisvalvonnan, johon sisältyisi niin työsuojelu-, terveys-, palo-, vero- kuin maahanmuuttoviranomaisten yhteistoiminnan, ja jolla voitaisiin tehokkaasti ja ajantasaisesti puuttua mahdollisiin ongelmiin.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin, että työsuojeluviranomaisella on oikeus saada valvonnassaan välttämättömistä tiedoista ja asiakirjoista käänös suomen, ruotsin tai englannin kielelle, jos se ei voi suorittaa valvonta-tehtäväänsä alkuperäisellä kielellä olevan tiedon tai asiakirjan perusteella. Säännös on olennainen työsuojeluviranomaisen tehokkaan valvonnan mahdollistamiseksi.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin selvyyden vuoksi, että jos on todennäköisiä perusteita epäillä, että on tehty 9 §:ssä rangaistavaksi säädetty teko, työsuojeluviranomaisen on tehtävä siitä ilmoitus poliisille esitutkintaa varten. Ilmoitus voidaan kuitenkin jättää tekemättä, jos tekoa on pidettävä olosuhteet huomioon ottaen vähäisenä eikä yleinen etu vaadi ilmoituksen tekemistä.

10 §. *Luonnontuotteita keräävien ulkomaalaisten oikeudellisesta asemasta annetun lain rikkomus.* Laissa olisi portaittainen lain oikean soveltamisen varmistaminen. Työ- ja elinkeinotoimisto yhdessä työsuojeluviranomaisen kanssa antaisivat neuvontaa siten kuin 9 § säädetään. Työsuojelun valvonnasta ja työpaikan työsuojeluyhteistoiminnasta annetun lain 13 §:n nojalla työsuojeluviranomainen voisi antaa toimintaohjeen ja kehotuksen. Jos luonnontuotekeruualan toimija työsuojeluviranomaisen antamasta kehotuksesta huolimatta laiminlyö lain 6 §:ssä säädetyn velvollisuuden, ei järjestä ansioiden seurantaa 7 §:n 1 momentissa säädetyllä tavalla tai rikkoo 7 §:n 2 momentissa säädettyä maksun tai koron perimiskieltoa, olisi tuomittava sakko-rangaistukseen.

Sakkorangaistus olisi perusteltu siksi, että ehdotettu laki rinnastuu sellaisiin työsuojeluviranomaisen valvonnassa oleviin lakeihin ja teemoihin, jotka ovat työntekijän suojaksi pakottavia. Tällaisia ovat muun muassa työnvälitysmaksun perimisen kieltö työntekijältä, työsuojelu ja lähetettyjen työntekijöiden majoitusolojen valvonta. Moniin niistä liittyy rikkomusseuraamus. Rikkomus voitaisiin tuomita, vaikka kerääjä on jo poistunut maasta. Silti rikkomuksen yhteydessä myös kerääjällä on mahdollisuus vaatia korvauksia, mikä myös parantaisi hänen oikeusturvaansa. Rikkomusseuraamus on seuraamuksena ymmärrettävä ja sen ennaltaehkäisevyys on

korkea, jolloin se antaa selkeän viestin myös Suomen rajojen ulkopuolelle siitä, että Suomi suhtautuu kerääjien asianmukaiseen kohteluun vakavasti.

Seuraamuksen tuomitsemisen edellytyksenä olisi, että luonnontuotekeruualan toimija ei ole noudattanut työsuojeluviranomaisen antamaa kehotusta. Kehotus olisi tarkoituksenmukainen edellytys siksi, että osa 6 §:ssä säädettyistä luonnontuotekeruualan toimijalle säädettyistä edellytyksistä on kerääjän oikeusturvan kannalta yksittäisinä kysymyksiä merkitykseltään rajallisia. Yksittäisen velvoitteen noudattaminen voi tapauksittain johtua esimerkiksi ymmärrettävästä viivästyksestä. Sen sijaan, jos luonnontuotekeruualan toimija laiminlyö velvoitteen työsuojeluviranomaisen antamasta kehotuksesta huolimatta, sakkorangaistukseen tuomitseminen olisi perusteltua.

Rikkomussäännöstä sovellettaisiin, ellei teosta ole tuomittava ankarampaa rangaistusta. Teosta tuomittavia ankarampia rangaistuksia voisivat olla esimerkiksi petos (RL 36:1), kiskonta (RL 36:6) tai ihmiskauppa (RL 25:3).

Rangaistusvastuun kohdentumiseen luonnontuotekeruualan toimijan ja tämän edustajan kesken sovellettaisiin rikoslain 47 luvun 7 §:ää. Luonnontuotteiden kerääjä, jonka oikeuksia menettelyllä on loukattu, olisi rikkomuksessa asianomistajan asemassa ja siten oikeutettu vaatimaan korvauksia rikosprosessissa. Sakkoseuraamuksiset rikkomukset käsitellään yleensä sakkomenettelyssä. Sakkomenettely on mahdollista vain asianomistajan eli kerääjän suostumuksella. Kerääjän korvausvaatimus sekä myös syyttäjän vaatimus yli 1 000 euron menettämisestä (esimerkiksi hyödyn menettäminen) voi estää asian käsittelyn sakkomenettelyssä.

11 §. Tietojensaantioikeus ja asiakirjojen säilyttämisvelvollisuus. Työ- ja elinkeinotoimistolla ja työsuojeluviranomaisella ei ole voimassa olevan sääntelyn nojalla oikeutta saada luonnontuotekeruualan toimijalta lain toimeenpanossa välttämättömiä tietoja. Tietojensaantioikeutta ei myöskään kaikilta osin ole sellaiselta muulta viranomaiselta, jonka valvontatoimivaltaan sisältyy 6 §:ssä tarkoitettuja seikkoja. Siksi tietojensaantioikeudesta säädettäisiin laissa. Tietojensaanti olisi olennaista erityisesti 8 §:n 2 momentissa tarkoitettun seurannan, 4, 6 ja 7 §:en mukaisen valvonnan ja 5 §:n mukaisen luotettavuuden arvioinnin suorittamiseksi.

Tietojen saannista luonnontuotekeruualan toimijalta säädettäisiin pykälän 1 momentissa. Työ- ja elinkeinotoimistolla ja työsuojeluviranomaisella olisi oikeus salassapitosäännösten estämättä saada luonnontuotekeruualan toimijalta tiedot ja asiakirjat, jotka ovat välttämättömiä tässä laissa säädetyn seurannan ja valvonnan suorittamiseksi. Pykälän 2 momentissa säädettäisiin tietojensaantioikeudesta viranomaiselta tai muulta julkista tehtävää hoitavalta. Työ- ja elinkeinotoimistolla ja työsuojeluviranomaisella olisi oikeus salassapitosäännösten estämättä saada muulta viranomaiselta ja julkista tehtävää hoitavalta tietoja veroihin, lakisääteisiin eläke-, tapaturma- tai työttömyysvakuutusmaksuihin tai Tullin perimiin maksuihin liittyvien rekisteröitymis-, ilmoitus- ja maksuvelvollisuuksien hoitamisesta, toiminnasta, taloudesta sekä kytkennöistä tai tämän lain mukaisten velvoitteiden noudattamisesta, jotka ovat välttämättömiä 5 §:ssä tarkoitettun luotettavuuden selvittämiseksi. Säännös perustaisi työ- ja elinkeinotoimistolle oikeuden saada Harmaan talouden selvitysyksiköltä oikeuden saada luonnontuotekeruualan toimijoita koskevia velvoitteidenhoitoselvityksiä (VHS). Säännös mahdollistaisi myös työ- ja elinkeinotoimiston ja työsuojeluviranomaisen välisen tietojen vaihdon koskien luonnontuotekeruualan toimijan lain mukaisten velvoitteiden noudattamista.

Merkittävä osa ehdotetun lain mukaisista luonnontuotekeruualan toimijan velvollisuuksista perustuisi asiakirjatarkastuksiin. Luonnontuotteiden keruukausi on lyhyt, eikä reaaliaikaiseen valvontaan todennäköisesti useinkaan ole mahdollisuuksia. Siksi pykälän 3 momentissa säädettäi-

siin, että luonnontuotekeruualan toimijan tulisi säilyttää lain mukaisten velvollisuuksien hoitamiseen liittyvät tiedot siten, että ne ovat tarvittaessa työsuojeluviranomaisen tarkastettavissa myös myöhemmin kerääjien jo poistuttua maasta. Luonnontuotekeruualan toimijan tulisi säilyttää tiedot keruuvuoden päättymisestä kaksi vuotta. Säännös on rakenteeltaan samankaltainen tietojen säilyttämistä koskeva ulkomaalaislain 86 a §:n 3 momentti.

12 §. Muutoksenhaku. Pykälässä säädettäisiin muutoksenhausta luonnontuotteita keräävien ulkomaalaisten oikeudellisesta asemasta annetun lain nojalla tehtyihin työ- ja elinkeinotoimiston päätöksiin. Ensisijaisena muutoksen hakukeinona olisi oikaisuvaatimus. Oikaisuvaatimuksesta on säädetty hallintolaissa (434/2003). Kaksivaiheisesta muutoksenhausta on katsottu parhaaksi poiketa, koska päätös luonnontuotekeruualan toimijan luotettavuudesta tehtäisiin vuodeksi kerrallaan, ja liian pitkä muutoksenhaku-aika voisi aiheuttaa vaikeuksia järjestää keruutoimintaa satokaudella. Hallintovalituksesta säädetään oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetussa laissa (808/2019).

13 §. Voimaantulo. Pykälässä säädettäisiin uuden lain voimaantulosta.

7.2 Laki Harmaan talouden selvitysyksiköstä

6 §. Velvoitteidenhoitoselvityksen käyttötarkoitus. Pykälän 1 momenttia ehdotetaan laajennettavaksi uudella 29 kohdalla siten, että Harmaan talouden selvitysyksikkö laatisi velvoitteidenhoitoselvityksen tukemaan luonnontuotteita keräävien ulkomaalaisten oikeudellisesta asemasta annetussa laissa tarkoitetun luonnontuotekeruualan toimijan luotettavuuden selvittämistä.

8 Voimaantulo

Lait ehdotetaan tulemaan voimaan mahdollisimman pian, viimeistään ennen luonnontuotteiden keruun satokautta 2021.

9 Ahvenanmaan maakuntapäivien lausunto

Sen selvittämiseksi, onko esityksessä kyse Ahvenanmaan itsehallintolain (1144/1991) 28 § 2 momentin mukaisesta maakunnalle erityisen tärkeästä laista, esityksestä on pyydetty maakunnan lausunto. Ahvenanmaan maakuntapäivät ilmoitti lausunnossaan, että sillä ei ole lausuttavaa hallituksen esityksestä.

10 Toimeenpano ja seuranta

Esityksen tehokkaaksi toimeenpanemiseksi on tärkeä tiedottaa uusista säännöksistä luonnontuotealalle ja erityisesti ulkomaalaisille luonnontuotteiden kerääjille. Tiedottamista ja viestintää on tarkoitus tehdä yhteistyössä erityisesti ulkoasiainhallinnon, Thaimaan suurlähetystön, Luonnontuoteteollisuusyhdistyksen sekä luonnontuotealan yritysten kanssa. Esityksen toimeenpanoa tuetaan työsuojeluviranomaisen ja työ- ja elinkeinotoimiston yhteistoimintaa ja tietojenvaihtoa kehittämällä.

11 Suhde perustuslakiin ja säätämisjärjestys

Ehdotetun lain tavoitteena on vahvistaa ulkomaalaisten luonnontuotteiden kerääjien oikeusasemaa ja muun muassa parantaa kerääjien ansiomahdollisuuksia. Perustuslain 18 §:n 1 momentin jälkimmäisen virkkeen mukaan julkisen vallan on huolehdittava työvoiman suojelusta. Luonnontuotteiden keruu tapahtuisi jatkossakin pääosin jokamiehenoikeuden nojalla. Kyse ei lähtö-

kohtaisesti olisi työsuhteesta, ellei tapauskohtaisesti arvioitaisi työsuhteen tunnusmerkkien täyttyvän. Pääosin kyse olisi edelleen kerääjän itsenäisestä toiminnasta. Perusoikeusuudistuksen esitöiden mukaan edellä mainitun säännöksen ei kuitenkaan voida katsoa rajautuvan vain työ- tai virkasuhteessa olevien henkilöiden työolojen turvallisuudesta ja terveellisyydestä huolehtimiseen, vaan julkisen vallan on huolehdittava myös esimerkiksi yksityisten yrittäjien työvoiman suojelusta. Tästä syystä esityksen on katsottava olevan sopusoinnussa perustuslain 18 §:n 1 momentin jälkimmäisen virkkeen kanssa.

Perustuslain kannalta ehdotetussa laissa on olennaista myös se, että siinä säädettäisiin luonnontuotteiden kerääjiä maahan kutsuville ja muille heiltä luonnontuotteita ostaville toimijoille velvoitteita. Nykyisin velvoitteet sitovat vain yrityksiä, jotka ovat aiesopimuksen nojalla niihin sitoutuneet. Esityksessä velvoitteita myös laajennettaisiin säätämällä rekrytointipalvelujen maksukiellosta ja luonnontuotekeruualan toimijan yhteistoimintavelvoitteesta. Velvoitteet asettaisivat rajoitteita luonnontuotealan yritysten liiketoiminnalle.

Perustuslain 18 §:n 1 momentin ensimmäisessä virkkeessä säädetään, että jokaisella on oikeus lain mukaan hankkia toimeentulonsa valitsemallaan työllä, ammatilla tai elinkeinolla. Perusoikeuksien rajoittamisessa on otettava huomioon useita seikkoja perustuslakivaliokunnan linjauksen mukaisesti (PeVM 25/1994 vp). Perusoikeuksien rajoitusten on perustuttava eduskunnan säätämään lakiin. Rajoitusten on oltava täsmällisiä ja tarkkarajaisia. Rajoitukselle on oltava painava yhteiskunnallinen ja perusoikeusjärjestelmän kannalta myös hyväksyttävä tarve. Perusoikeuden ydinaluetta ei saa rajoittaa. Rajoituksen on oltava välttämätön hyväksyttävän tavoitteen saavuttamiseksi eli rajoituksen tulee täyttää suhteellisuusvaatimus. Perusoikeuksien rajoittamisessa tulee huolehtia riittävästä oikeusturvajärjestelystä sekä noudattaa ihmisoikeusvelvoitteita.

Luonnontuotekeruualan toimijoille asetettavien huolehtimisvelvoitteiden ja maksukieltojen perusteena olisi luonnontuotteita keräämään kutsuttavien ulkomaalaisten oikeusturvan parantaminen. Velvoitteista ja niiden laiminlyöntien seuraamuksista säädettäisiin tarkkarajaisesti laissa. Vaikka yritykset ovat sitoutuneet aiesopimusmenettelyyn, kerääjien oikeusasema Suomessa on tällä hetkellä suurelta osin sääntelemätön. Velvoitteiden tarkoituksena on myös tasapuolistaa luonnontuotealan yritysten kilpailumahdollisuuksia siten, että vilpillisesti toimivilla yrityksillä ei olisi nykyisenkaltaisia mahdollisuuksia kustannussäästöihin luonnontuotteiden kerääjien kohtelusta ja olosuhteista tinkimällä. Suomen edustuston viisumisäännösten nojalla tekemään viisumin epäämistä koskevaan päätöksen saa hakea muutosta ulkomaalaislain 190 a §:n nojalla. Ehdotettavan lainsäädännön tavoitteiden on katsottava olevan tarpeellisia ja hyväksyttäviä ja säädettävien velvoitteiden täyttävän suhteellisuusvaatimuksen.

Perustuslakivaliokunta on pitänyt elinkeinovapautta perustuslain mukaisena pääsääntönä, mutta katsonut elinkeinotoiminnan luvanvaraisuuden olevan mahdollista erityisin perustein (PeVL 19/2002 vp). Esityksessä on toimijan luotettavuutta koskeva säännös, joka on merkityksellinen perustuslain 18 §:ssä turvatun elinkeinovapauden kannalta. Esityksen mukaan työ- ja elinkeinotoimisto arvioisi, onko luonnontuotekeruualan toimija luotettava. Perustuslakivaliokunta on lausunnossaan (PeVL 6/2019 vp, s. 6–7) arvioinut luotettavuuden selvittämistä elinkeinovapauden rajoittamisen kannalta. Perustuslakivaliokunnan mukaan olennaista on, että arvio on täsmällinen ja tarkkarajainen, se annetaan ennen toiminnan aloittamista ja että siihen liittyy valituskelppoinen päätös. Näiden edellytysten on katsottava täyttyvän.

Perustuslain 21 §:ssä säädetään oikeusturvasta. Jokaisella on oikeus saada asiansa käsitellyksi asianmukaisesti ja ilman aiheetonta viivytystä lain mukaan toimivaltaisessa tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa sekä oikeus saada oikeuksiaan ja velvollisuuksiaan koskeva päätös tuomioistuimen tai muun riippumattoman lainkäyttöelimen käsiteltäväksi. Esityksessä 12 §:ssä

on muutoksenhakusäännös työ- ja elinkeinotoimiston päätökseen luonnontuotekeruualan toimijan luotettavuudesta. Ensisijaisena muutoksen hakukeinona olisi oikaisuvaatimus siksi, koska päätös luonnontuotekeruualan toimijan luotettavuudesta tehtäisiin vuodeksi kerrallaan, ja liian pitkä muutoksenhaku-aika voisi aiheuttaa vaikeuksia järjestää keruutoimintaa satokaudella. Edellä kuvatun perusteella voidaan katsoa oikeusturvavaatimusten toteutuvan.

Lakiin liittyisi myös rikosoikeudellinen seuraamussäännös. Seuraamus voitaisiin tuomita, jos luonnontuotekeruualan toimija ei ole noudattanut työsuojeluviranomaisen antamaa kehotusta. Osa 6 §:ssä säädettyistä luonnontuotekeruualan toimijalle säädettyistä edellytyksistä on kerääjän oikeusturvan kannalta yksittäisinä kysymyksiä merkitykseltään rajallisia. Sakkorangaistuksen tuomitseminen yksittäisen laiminlyönnin takia voisi olla suhteettoman kova seuraamus suhteessa teon moitittavuuteen. Siksi rangaistukseen tuomitsemisen edellytykseksi säädettäisiin, että luonnontuotekeruualan toimija laiminlyö velvoitteen työsuojeluviranomaisen antamasta kehotuksesta huolimatta.

Perustuslakivaliokunnan lausuntokäytännössä kriminalisoinnille on oltava painava yhteiskunnallinen tarve ja perusoikeusjärjestelmän kannalta hyväksyttävä peruste. Esimerkiksi velvoite jonkin perusoikeuden suojaamiseen voi olla hyväksyttävä peruste kriminalisoinnille (PeVL 48/2017 vp, s. 7–8, PeVL 26/2014 vp, s. 3–4). Ulkomaalaisten luonnontuotteiden kerääjien oikeusasema on nykyisin turvaton, koska luonnontuotekeruualan toimijoiden ja kerääjien välisestä oikeussuhteesta ei ole oikeudellista sääntelyä eikä kerääjien kohtelua valvo mikään viranomainen. Neuvonnalla ja kehotuksilla on tärkeä tehtävä alan toiminnan ohjaamiseksi ja kerääjien oikeusaseman parantamiseksi. Ulkomaalaisten luonnontuotteiden kerääjien oikeusaseman tehokas turvaaminen edellyttää mahdollisuutta viime kädessä tuomita myös sakkorangaistukseen. Sakkorangaistuksen mahdollisuudella on myös tärkeä ennaltaehkäisevä vaikutus.

Edellä mainituilla perusteilla lakiehdotukset voidaan käsitellä tavallisessa lainsäätämisyksityksessä.

Ponsi

Edellä esitetyn perusteella annetaan eduskunnan hyväksyttäväksi seuraavat lakiehdotukset:

1.

Laki

luonnontuotteita keräävien ulkomaalaisten oikeudellisesta asemasta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §

Lain tarkoitus

Tämän lain tarkoituksena on parantaa luonnontuotteita keräävien ulkomaalaisten oikeudellista asemaa ja ansaintamahdollisuuksia sekä yhdenmukaistaa luonnontuotekeruualan elinkeinotoiminnan edellytyksiä.

2 §

Soveltamisala

Tässä laissa säädetään luonnontuotteita keräävien ulkomaalaisten oikeudellisesta asemasta sekä kerääjien ja luonnontuotekeruualan toimijoiden keskinäisistä oikeuksista ja velvollisuuksista.

Luonnontuotekeruualan toimijalla tarkoitetaan tässä laissa sitä, joka viisumia haettaessa kutsuu kerääjän maahan sekä sitä, joka ei ole kutsunut kerääjää maahan, mutta joka itse tai jonka lukuun muu taho järjestää kerääjälle majoituksen, keruuvälineet ja -varusteet tai ajoneuvot pääasiallisena tarkoituksenaan saada ostetuksi kerääjältä tämän keräämiä luonnontuotteita.

Tämä laki koskee tuloverolain (1535/1992) 89 §:ssä tarkoitettuja luonnontuotteita, joita on luvallista poimia jokamiehenoikeuden nojalla ilman maanomistajan suostumusta.

3 §

Suhde muuhun lainsäädäntöön

Ulkomaalaisen maahantuloon, maastalähtöön sekä oleskeluun ja työntekoon sovelletaan ulkomaalaislakia (301/2004).

Kerääjän ja luonnontuotekeruualan toimijan oikeudet ja velvollisuudet kerääjän Suomessa oleskelun ja työskentelyn aikana määräytyvät voimassa olevan lainsäädännön sekä tässä laissa säädetyn mukaisesti. Sopimusehto, joka poikkeaa tämän lain säännöksistä kerääjän vahingoksi, on mitätön.

Jos kerääjän ja luonnontuotekeruualan toimijan välinen oikeussuhde täyttää työsopimuslain (55/2001) 1 luvun 1 §:n 1 momentissa säädetty työsopimuksen tunnusmerkit, sovelletaan tämän lain asemasta mainittua lakia.

4 §

Kerääjän oikeudet

Kerääjällä on oikeus:

HE 42/2021 vp

- 1) myydä keräämänsä luonnontuotteet valitsemalleen taholle;
- 2) siirtyä luonnontuotekeruualan toimijan järjestämästä majoituksesta ja ruokahuollosta valitsemaansa muuhun majoitukseen ja ruokahuoltoon, jos maahantulon tarkoitus ei muutu;
- 3) päättää itse maahantulon ja maasta poistumisen ajankohdasta;
- 4) päättää itse keräämisen aikatauluttamisesta.

5 §

Luonnontuotekeruualan toimijan luotettavuus

Luonnontuotekeruualan toimijan on oltava luotettava. Joka ei ole luotettava, ei voi toimia 2 §:n 2 momentissa tarkoitettuna luonnontuotekeruualan toimijana. Toimijaa ei pidetä luotettavana, jos:

- 1) toimija on kolmen edeltäneen vuoden aikana elinkeinotoiminnassaan toistuvasti osoittanut ilmeistä piittaamattomuutta tämän lain säännöksistä;
- 2) toimija on kolmen edeltäneen vuoden aikana toistuvasti tai huomattavassa määrin laiminlyönyt veroihin, lakisääteisiin eläke-, tapaturma- tai työttömyysvakuutusmaksuihin taikka Tullin perimiin maksuihin liittyvien rekisteröitymis-, ilmoitus- tai maksuvelvollisuuksien hoitamisen; taikka
- 3) toimijalla on maksukyyn nähden vähäistä suurempia velkoja perittävänä ulosotossa tai velkoja, jotka on palautettu ulosotosta varattomuusestetodistuksin.

Jos luonnontuotekeruualan toimija on oikeushenkilö, vaatimus luotettavuudesta koskee toimitusjohtajaa ja hänen sijaistaan, hallituksen jäsentä ja varajäsentä, hallintoneuvoston ja siihen rinnastettavan toimielimen jäsentä ja varajäsentä, vastuunalaista yhtiömiestä sekä muuta ylimpään johtoon kuuluvaa. Vaatimus luotettavuudesta koskee myös henkilöä, jolla on suoraan tai välillisesti vähintään 25 prosenttia osakeyhtiön osakkeista tai osakkeiden tuottamasta äänivallasta taikka, jos kyseessä on muu yhteisö kuin osakeyhtiö, vastaava omistus- tai määräämisvalta.

Luonnontuotekeruualan toimijan luotettavuutta arvioitaessa voidaan ottaa huomioon 1 momentissa tarkoitettut seikat sellaisista yritys- ja yhteisötietolain (244/2001) 3 §:ssä tarkoitetuista rekisteröidyistä yrityksistä ja yhteisöistä, jotka välittömästi tai välillisesti kytkeytyvät luonnontuotealan toimijaan tai 2 momentissa tarkoitettuihin henkilöihin.

6 §

Luonnontuotekeruualan toimijan velvollisuudet

Kerääjän Suomeen kutsuneella luonnontuotekeruualan toimijalla on velvollisuus:

- 1) perehdyttää kerääjä:
 - a) luonnontuotteiden keräämiseen ja olosuhteisiin Suomessa;
 - b) luonnontuotekeruualan toimijan ja kerääjän keskinäisiin oikeudellisiin suhteisiin;
 - c) kerääjän oikeuksiin ja velvollisuuksiin Suomessa;
 - d) jokamiehenoikeuksiin;
 - e) neuvoviin ja oikeusturvaa antaviin tahoihin;
 - f) muihin kuin a – e alakohdissa tarkoitettuihin keräämisen kannalta olennaisiin seikkoihin;
- 2) seurata satotilannetta ja myötävaikuttaa keräämiseen siten, että kerääjällä on mahdollisuus mahdollisimman suureen ansioon;
- 3) pitää kerääjälle tarjolla majoitus, joka täyttää terveydensuojelulaissa (763/1994) säädetyt vaatimukset, sekä asianmukainen ruokahuolto;
- 4) pitää kerääjälle tarjolla katsastettu ajoneuvokalusto keruupaikoille kulkemiseen ja luonnontuotteiden kuljettamiseen;
- 5) pitää kerääjälle tarjolla keruuvälineet ja -varusteet;

6) huolehtia siitä, että luonnontuotekeruualan toimijan voimassa olevat luonnontuotteiden siinä nostohinnat sekä kerääjältä veloittavat kulut ovat kerääjän tiedossa jo ennen kerääjän Suomeen saapumista;

7) pitää kerääjien nähtävillä viranomaisten yhteystiedot luonnontuotekeruualan toimijaa koskevan palautteen antamista varten;

8) ilmoittaa ennalta kerääjien tukikohtien sijainti työsuojeluviranomaisen julkisesti ilmoittamaan osoitteeseen.

7 §

Ansoiden maksaminen ja kulujen veloittamista koskevat kiellot

Luonnontuotekeruualan toimijan tulee järjestää kerääjälle ajantasainen ansioiden kertymisen seuranta sekä maksaa kerääjän kaikki keruuanasiat ennen kerääjän maasta poistumista.

Luonnontuotekeruualan toimija ei saa periä kerääjältä:

1) maksua rekrytoinnista eikä Suomeen ja Suomesta pois matkustamiseen liittyvistä palveluista;

2) korkoa mahdollisesta kerääjän matkakulujen rahoittamisesta;

3) maksua 6 §:n 1 ja 2 kohdassa tarkoitetuista velvoitteiden hoitamisesta;

4) kohtuutonta maksua 6 §:n 3–5 kohdassa tarkoitetuista velvoitteiden hoitamisesta.

Luonnontuotekeruualan toimijalla on lisäksi velvollisuus sopimusehdoissaan huolehtia siitä, että luonnontuotekeruualan toimijan lukuun toimiva taho tai edustaja ei peri kerääjältä 2 momentissa tarkoitettua maksua.

8 §

Työ- ja elinkeinotoimiston tehtävät

Työ- ja elinkeinotoimisto arvioi, onko luonnontuotekeruualan toimija 5 §:ssä tarkoitettulla tavalla luotettava. Arvio annetaan toimijan pyynnöstä vuodeksi kerrallaan.

Työ- ja elinkeinotoimisto seuraa 5 ja 7 §:ssä säädettyjen edellytysten täyttymisen ja antaa niistä edustustolle tai työsuojeluviranomaisille näiden pyynnöstä lausunnon.

Työ- ja elinkeinotoimisto antaa yhdessä työsuojeluviranomaisten kanssa neuvontaa 4–7 §:n soveltamisesta.

9 §

Valvonta

Tämän lain säännösten noudattamista valvovat työsuojeluviranomaiset noudattaen, mitä laissa työsuojelun valvonnasta ja työpaikan työsuojeluyhteistoiminnasta annetussa laissa (44/2006) säädetään, jollei muualla laissa toisin säädetä.

Työsuojeluviranomaisella on oikeus saada valvonnassaan välttämättömistä tiedoista ja asiakirjoista käänös suomen, ruotsin tai englannin kielelle, jos se ei voi suorittaa valvontatehtäväänsä alkuperäisellä kielellä olevan tiedon tai asiakirjan perusteella.

Jos on todennäköisiä perusteita epäillä, että on tehty 10 §:ssä rangaistavaksi säädetty teko, työsuojeluviranomaisen on tehtävä siitä ilmoitus poliisille esitutkintaa varten. Ilmoitus voidaan kuitenkin jättää tekemättä, jos tekoa on pidettävä olosuhteet huomioon ottaen vähäisenä eikä yleinen etu vaadi ilmoituksen tekemistä.

10 §

Luonnontuotteita keräävien ulkomaalaisten oikeudellisesta asemasta annetun lain rikkomus

Luonnontuotekeruualan toimija, joka työsuojeluviranomaisen antamasta kehotuksesta huolimatta

- 1) laiminlyö 6 §:ssä säädetyn velvollisuuden,
- 2) ei järjestä ansioiden seurantaan 7 §:n 1 momentissa säädetyllä tavalla tai
- 3) rikkoo 7 §:n 2 momentissa säädettyä kieltoa periä maksua tai korkoa on tuomittava, jollei teosta muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta, luonnontuotteita keräävien ulkomaalaisten oikeudellisesta asemasta annetun lain rikkomuksesta sakkoon.

Rangaistusvastuun kohdentumiseen luonnontuotekeruualan toimijan ja tämän edustajan kesken sovelletaan, mitä rikoslain (39/1889) 47 luvun 7 §:ssä säädetään.

11 §

Tietojensaantioikeus ja asiakirjojen säilyttämisvelvollisuus

Työ- ja elinkeinotoimistolla ja työsuojeluviranomaisella on oikeus salassapitosäännösten estämättä saada luonnontuotekeruualan toimijalta tiedot ja asiakirjat, jotka ovat välttämättömiä tässä laissa säädetyn seurannan ja valvonnan suorittamiseksi.

Työ- ja elinkeinotoimistolla ja työsuojeluviranomaisella on oikeus salassapitosäännösten estämättä saada muulta viranomaiselta ja julkista tehtävää hoitavalta tietoja veroihin, lakisääteisiin eläke-, tapaturma- tai työttömyysvakuutusmaksuihin tai Tullin perimiin maksuihin liittyvien rekisteröitymis-, ilmoitus- ja maksuvelvollisuuksien hoitamisesta, toiminnasta, taloudesta sekä kytkennöistä tai tämän lain mukaisten velvoitteiden noudattamisesta, jos tiedot ovat välttämättömiä 5 §:ssä tarkoitetun luotettavuuden selvittämiseksi.

Luonnontuotekeruualan toimijan tulee säilyttää tämän lain mukaisten velvollisuuksien hoitamiseen liittyvät tiedot siten, että ne ovat tarvittaessa vaivattomasti työsuojeluviranomaisen tarkastettavissa. Luonnontuotekeruualan toimijan on säilytettävä tiedot kahden vuoden ajan keruuvuoden päättymisestä lukien.

12 §

Muutoksenhaku

Työ- ja elinkeinotoimiston päätökseen luonnontuotekeruualan toimijan luotettavuudesta saa vaatia oikaisua. Oikaisuvaatimuksesta säädetään hallintolaisissa (434/2003).

Muutoksenhausta hallintotuomioistuimeen säädetään oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetussa laissa (808/2019).

13 §

Voimaantulo

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

2.

Laki

Harmaan talouden selvitysyksiköstä annetun lain 6 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan Harmaan talouden selvitysyksiköstä annetun lain (1207/2010) 6 §:n 1 momentin 28 kohta, sellaisena kuin se on laissa 1264/2020, ja
lisätään 6 §:n 1 momenttiin, sellaisena kuin se on laeissa 308/2016, 858/2016, 1159/2016, 1413/2016, 1419/2016, 324/2017, 454/2017, 1112/2017, 404/2018, 414/2018, 722/2019, 1399/2019, 624/2020 ja 1264/2020, uusi 29 kohta seuraavasti:

6 §

Velvoitteidenhoitoseelvityksen käyttötarkoitus

Velvoitteidenhoitoseelvitys laaditaan tukemaan:

28) rehulain (1263/2020) 18 §:ssä tarkoitettua rehualan toimijan luotettavuuden selvittämistä;
29) luonnontuotteita keräävien ulkomaalaisten oikeudellisesta asemasta annetun lain (/20)
5 §:ssä tarkoitettua luonnontuotealan toimijan luotettavuuden selvittämistä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Helsingissä 31.3.2021

Pääministeri

Sanna Marin

Työministeri Tuula Haatainen

Laki

Harmaan talouden selvitysyksiköstä annetun lain 6 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan Harmaan talouden selvitysyksiköstä annetun lain (1207/2010) 6 §:n 1 momentin 28 kohta, sellaisena kuin se on laissa 1264/2020, ja
lisätään 6 §:n 1 momenttiin, sellaisena kuin se on laeissa 308/2016, 858/2016, 1159/2016, 1413/2016, 1419/2016, 324/2017, 454/2017, 1112/2017, 404/2018, 414/2018, 722/2019, 1399/2019, 624/2020 ja 1264/2020, uusi 29 kohta seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

6 §

6 §

Velvoitteidenhoitoselvityksen käyttötarkoitus

Velvoitteidenhoitoselvityksen käyttötarkoitus

Velvoitteidenhoitoselvitys laaditaan tukemaan:

Velvoitteidenhoitoselvitys laaditaan tukemaan:

28) rehulain (1263/2020) 18 §:ssä tarkoitettua rehualan toimijan luotettavuuden selvittämistä.

28) rehulain (1263/2020) 18 §:ssä tarkoitettua rehualan toimijan luotettavuuden selvittämistä;

29) luonnontuotteita keräävien ulkomaa-laisten oikeudellisesta asemasta annetun lain (/20) 5 §:ssä tarkoitettua luonnontuotealan toimijan luotettavuuden selvittämistä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20